

ESIMESE ASTME KOHTU OTSUS (teine koda)

23. november 2004*

Kohtuasjas T-166/98,

Cantina sociale di Dolianova Soc. coop. rl, asukoht Dolianova (Itaalia),

Cantina Trexenta Soc. coop. rl, asukoht Senorbì (Itaalia),

Cantina sociale Marmilla — Unione viticoltori associati Soc. coop. rl, asukoht Sanluri (Itaalia),

Cantina sociale S. Maria La Palma Soc. coop. rl, asukoht Santa Maria La Palma (Itaalia),

Cantina sociale del Vermentino Soc. coop. rl Monti-Sassari, asukoht Monti (Itaalia),

esindajad: advokaadid C. Dore ja G. Dore, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis,

hagejad,

* Kohtumenetluse keel: itaalia.

versus

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: F. Ruggeri Laderchi ja A. Alves Vieira, hiljem A. Alves Vieira ja L. Visaggio, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis,

kostja,

mille esemeks on taotlus tühistada vastavalt ja alternatiivselt EÜ asutamislepingu artiklite 173 ja 175 (nüüd muudetuna vastavalt EÜ artiklid 230 ja 232) alusel komisjoni 31. juuli 1998. aasta kiri, millega keelduti maksmast vahetult hagejatele veiniaasta 1982/1983 eest eeldestilleerimise toetust ning tuvastada komisjoni õigusvastane tegevusetus või teise võimalusena hüvitada EÜ asutamislepingu artikli 178 (nüüd EÜ artikkel 235) alusel hagejatele komisjoni tegevusest väidetavalt tekkinud kahju,

EUROOPA ÜHENDUSTE ESIMESE
ASTME KOHUS (teine koda),

koosseisus: koja esimees J. Pirrung ning kohtunikud A. W. H. Meij ja N. J. Forwood,

kohtusekretär: vanemametnik J. Palacio González,

arvestades kirjalikus menetluses ja 14. septembri 2000. aasta ja 10. veebruari 2004. aasta kohtuistungil esitatut,

on teinud järgmise

otsuse

Õiguslik raamistik

- 1 Nõukogu 5. veebruari 1979. aasta määrus (EMÜ) nr 337/79 veinituru ühise korralduse kohta (EÜT L 54, lk 1 [siin ja edaspidi on osundatud määrust tsiteeritud mitteametlikus tõlkes]), mida on muudetud nõukogu 27. juuli 1982. aasta määrusega (EMÜ) nr 2144/82 (EÜT L 227, lk 1 [siin ja edaspidi on osundatud määrust tsiteeritud mitteametlikus tõlkes]), näeb artikli 11 lõikes 1 ette, et lauaveinide ja lauaveinide valmistamiseks sobivate veinide eeldestilleerimine võib toimuda iga veiniaasta kohta.
- 2 Määruse nr 2144/82 kuuenda põhjenduse kohaselt peeti puudutatud tootjate sissetulekute parandamiseks vajalikuks tagada neile teatavatel tingimustel lauaveini garanteeritud miinimumhind ja selleks otstarbeks näha ette eeskätt tootjale võimalus tarnida enda toodetud lauaveini destilleerimiseks garanteeritud miinimumhinnaga või võtta vastu kõik muud vajalikuks peetavad meetmed.
- 3 Komisjon võttis 15. septembril 1982 vastu määruse (EMÜ) nr 2499/82 veiniaasta 1982/1983 eeldestilleerimist käsitlevate sätete kehtestamise kohta (EÜT L 267, lk 16 [siin ja edaspidi on osundatud määrust tsiteeritud mitteametlikus tõlkes]).

- 4 Nimetatud määruse artikli 1 lõikes 1 on sätestatud, et tootjad, kes soovivad destilleerida oma veine määruse nr 337/79 artikli 11 alusel, peavad sõlmima tarnelepingu tunnustatud destilleerijatega ja esitama need siseriiklikele sekkumisametitele. Sama määruse artikli 1 lõige 3 muudetud kujul sätestab, et nendel lepingutel on nimetatud määruse alusel tagajärjed üksnes siis, kui neid on hiljemalt 20. märtsiks 1983 tunnustanud sellise liikmesriigi sekkumisamet, kus vein asus lepingu sõlmimise hetkel.

- 5 Määruse nr 2499/82 artikli 21 lõige 1 muudetud kujul kohustas liikmesriike teatama komisjonile hiljemalt 15. aprilliks 1983 tunnustatud destilleerimislepingutes sisalduvad veinikogused.

- 6 Määruse nr 2499/82 artikli 4 kohaselt võib veini destilleerida üksnes pärast seda käsitleva lepingu või deklaratsiooni tunnustamist.

- 7 Sama määruse artikli 5 lõikes 1 kehtestatakse destilleerimiseks tarnitud veini minimaalne ostuhind.

- 8 Määruse nr 2499/82 kaheksanda põhjenduse kohaselt ei võimalda see hind tavaliselt destilleerimisel saadud toodete turustamist turutingimustes. Seetõttu nägi määrus ette hüvitusmehhanismi, mille alusel sekkumisamet tasub abi, mille summa määratletakse sama määruse artikli 6 esimeses ja teises lõigus.

- 9 Selle määruse üheteistkümnenda põhjenduse kohaselt tuleb ette näha, et tootjatele tagatud miinimumhind tasutakse neile üldreeglina sellise tähtaja jooksul, mis võimaldab neil sellest saada kasu, mis on võrreldav sellega, mille nad oleks saanud, kui nad oleksid kaubanduslikus korras veini müünud. Neis tingimustes oli hädavajalik tuua kõnealuse destilleerimise eest tasutava abi maksmine varasemale kuupäevale, kindlustades sobiva tagatiskorraga tehingute korra kohase toimumise. Et nimetatud menetluse eesmärk liikmesriikides täielikult saavutada, tuleb ühtlasi ka ette näha abi ja ettemaksude tasumise reeglid, mis on kohandatud eri liikmesriikide halduskordadega.
- 10 Määruse nr 2499/82 artiklis 8 nähakse ette, et liikmesriigid võivad veini minimaalse ostuhinna maksmiseks ja sekkumisemeti poolt abi tasumiseks kohaldada omal valikul ühte kahest menetlusest, mis on sätestatud sama määruse artiklites 9 ja 10. Itaalia Vabariik otsustas oma territooriumil kohaldada artiklis 9 ette nähtud menetlust.
- 11 Määruse nr 2499/82 artiklis 9 sätestatakse:

„1. Destilleerija maksab artikli 5 lõike 1 esimeses lõigus ette nähtud minimaalse ostuhinna tootjale hiljemalt 90 päeva pärast seda, kui [kogu veinikogus või olenevalt olukorrast iga veinipartii] on piiritusetehasesse saabunud.

2. Sekkumisamet tasub artikli[s] 6 [...] märgitud abi destilleerijale hiljemalt 90 päeva pärast tõendi esitamist selle kohta, et kogu lepingus märgitud veinikogus on destilleeritud

[...].

Destilleerija peab sekkumisametile esitama tõendi selle kohta, et ta on tasunud artikli 5 lõike 1 esimeses lõigus märgitud minimaalse ostuhinna [...] lõikes 1 märgitud tähtajal. Kui seda tõendit ei esitata 120 päeva jooksul esimeses lõigus märgitud tõendi esitamisest, nõuab sekkumisamet tasutud summad tagasi [...]"

12 Sama määruse artiklis 10 sätestatakse:

„1. Hiljemalt 30 päeva pärast seda, kui [kogu veinikogus või olenevalt olukorrast iga veinipartii] on destilleerimiseks saabunud, tasub destilleerija tootjale vähemalt artikli 5 lõike 1 esimeses lõigus märgitud minimaalse ostuhinna ja artikli 6 esimeses lõigus märgitud abi summade vahelise erinevuse.

2. Sekkumisamet tasub artikli[s] 6 [...] märgitud abi hiljemalt 30 päeva pärast tõendi esitamist selle kohta, et kogu lepingus märgitud veinikogus on destilleeritud [...]"

13 Määruse nr 2499/82 artiklis 11 muudetud kujul sätestatakse:

„1. Artiklis 9 märgitud juhul destilleerija või artiklis 10 märgitud juhul tootja võib taotleda, et talle tasutaks ettemakse korras artikli 6 esimeses lõigus märgitud abiga võrdne summa, tingimusel et sekkumisameti nimele seatakse garantii, mis vastab 110% sellest summast.

2. See garantii seatakse tagatise vormis, mille annab välja asutus, mis vastab selle liikmesriigi kehtestatud kriteeriumidele, kus asub sekkumisamet.

3. Ettemakse tasutakse hiljemalt 90 päeva pärast tõendi esitamist selle kohta, et garantii on seatud, ja igal juhul pärast kuupäeva, kui lepingut või deklaratsiooni tunnustati.

4. Ilma, et see mõjutaks artikli 13 kohaldamist, vabastatakse lõikes 1 märgitud garantii üksnes siis, kui hiljemalt 29. veebruariks 1983 esitatakse tõend selle kohta,

— et kogu lepingus märgitud veinikogus on destilleeritud,

— ja kui destilleerijale tasuti ettemaks, et ta on maksnud tootjale artikli 5 lõike 1 esimeses lõigus märgitud minimaalse ostuhinna [...]

Kui aga esimeses lõigus märgitud tõendid esitatakse pärast nimetatud lõigus märgitud kuupäeva, kuid enne 1. juunit 1984, vabastatakse 80% garantiist ning ülejäänud osa minetatakse.

Kui tõendeid ei esitata enne 1. juunit 1984, minetatakse terve garantii.”

- 14 Määruse nr 2499/82 artiklis 13 on sätestatud, et kui ettearvamatu sündmuse või väärnamatu jõu tõttu ei saa kogu veini või osa sellest destilleerida, teatab destilleerija või tootja sellest viivitamatult sekkumisametile. Sellises olukorras tasub see asutus artiklis 6 märgitud abi tegelikult destilleeritud veinikoguse kohta.
- 15 Nõukogu 20. veebruari 1978. aasta määruse (EMÜ) nr 352/78 ühise põllumajanduspoliitika alusel rahastatavate garantiide, deposiitide ja tagatiste ning nende minetamise kohta (EÜT L 50, lk 1; ELT erivaljaanne 03/03, lk 197) artikli 2 lõike 1 kohaselt kasutavad tagatise, millest on ilma jäädud, täielikult ära liikmesriikide makseasutused Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfondi (EAGGF) kulutuste vähendamiseks.

Vaidluse aluseks olevad asjaolud

- 16 Hagejad, veinitootjate kooperatiivid, on Sardiinia (Itaalia) veinitootjad. Veiniaasta 1982/1983 eeldestilleerimise raames sõlmisid nad veini tarnelepinguid tunnustatud piiritusetehasega Distilleria Agricola Industriale de Terralba (edaspidi „DAI”). Azienda di Stato per gli Interventi nel Mercato Agricolo (Itaalia sekkumisamet, edaspidi „AIMA”) tunnustas neid lepinguid kooskõlas määruse nr 2499/82 artikli 1 sätetega.
- 17 Hagejate esitatud arvetest, milles märgitakse otseselt „AIMA lisatasu” („premio AIMA” või „premio comunitario, a carico de l'AIMA”), mis sisaldub määruses nr 2499/82 kehtestatud minimaalses ostuhinnas ja mida DAI peab maksma veiniaasta 1982/1983 alusel eeldestilleerimiseks tarnitud veini eest, ilmneb, et Cantina sociale di Dolianova tarnitud veini (18. aprilli 1983. aasta arve) puhul oli ühenduse abi summa 247 801 380 Itaalia liiri suuruse minimaalse ostuhinna (koos käibemaksuga) korral 169 328 945 Itaalia liiri; Cantina Trexenta tarnitud veini

(30. aprilli 1983. aasta arve) puhul 149 483 181 Itaalia liiri suuruse minimaalse ostuhinna (koos käibemaksuga) korral 102 145 631 Itaalia liiri; Cantina sociale Marmilla tarnitud veini (28. veebruari 1983. aasta arve) puhul 506 921 061 Itaalia liiri suuruse minimaalse ostuhinna (koos käibemaksuga) korral 346 391 958 Itaalia liiri; Cantina sociale Santa Maria La Palma tarnitud veini (30. märtsi 1983. aasta ja 20. aprilli 1983. aasta arved) puhul 316 505 762 Itaalia liiri suuruse minimaalse ostuhinna (koos käibemaksuga) korral 215 084 906 Itaalia liiri; ja Cantina sociale del Vermentino tarnitud veini (10. mai 1983. aasta arve) puhul 54 812 419 Itaalia liiri suuruse ostuhinna (koos käibemaksuga) korral 33 908 702 Itaalia liiri.

- 18 Hagejate esitatud andmete põhjal, mida komisjon ei vaidlustanud, tarniti vein 1983. aasta jaanuari ja märtsi vahel ja destilleermine toimus määruse nr 2499/82 artiklis 4 märgitud tähtajal. Kuna viimased veinitarned toimusid 1983. aasta märtsis, siis lõppes selle määruse artikli 9 lõikes 1 märgitud tähtaeg veini minimaalse ostuhinna maksmiseks destilleerija poolt 1983. aasta juunis.
- 19 DAI taotles 22. juunil 1983, et AIMA tasuks määruse nr 2499/82 artikli 11 alusel ettemakse korras ühenduse abi eeskätt hagejate tarnitud veini eest, mis oli destilleeritud. DAI seadis selleks otstarbeks nõutud garantii, mis vastas 110% abi summast; selle garantii esitas Assicuratrice Edile SpA (edaspidi „Assedile”) AIMA nimele väljastatud kindlustuspoliisi vormis. Garantii summa oli 1 169 040 262 Itaalia liiri.
- 20 AIMA tasus 10. augustil 1983 määruse nr 2499/82 artikli 11 alusel ühenduse abi osas antava ettemaksena DAI-le 1 062 763 876 Itaalia liiri suuruse summa.
- 21 Rahaliste raskuste tõttu jättis DAI olenevalt olukorrast kas tervikuna või osaliselt tasumata tootjatele, sh hagejatele, kes olid veini destilleerimiseks tarninud.

- 22 DAI esitas 17. oktoobril 1983 taotluse erilise saneerimismenetluse kohaldamiseks, mis on ette nähtud Itaalia pankrotialastes õigusnormides. Pärast seda, kui Tribunale d'Oristano (Itaalia) selle taotluse rahuldab, peatas DAI kõik maksed, sh talle veini tarninud tootjatele seni välja maksmata summade osas.
- 23 Olles selle menetluse algatamisest teadlik, taotles AIMA, et DAI maksaks tagasi ühenduse abi, millest on maha arvatud eespool märgitud tootjatele nõuetekohaselt tasutud summad, ja seda põhjusel, et DAI ei esitanud talle määruse nr 2499/82 artikli 9 lõikes 2 märgitud tähtjal tõendit selle kohta, et ta on teistele tootjatele tasunud minimaalse ostuhinna 90 päeva jooksul pärast selle määruse artikli 9 lõikes 1 märgitud saabumist piiritusetehasesse. Kuna DAI seda abi tagasi ei maksnud, palus AIMA Assedilel talle tasuda garantii summa.
- 24 DAI taotlusel andis Pretore de Terralba (Itaalia) 26. juulil 1984 ajutiste meetmete kohaldamise määruse, milles keelati Assedilel tasuda AIMA-le garantiid. DAI-le anti 60 päeva põhikohtuasja algatamiseks.
- 25 DAI algatas 1984. aasta septembris põhikohtuasja Tribunale civile di Roma's (Itaalia). DAI taotles eeskätt seda, et nimetatud kohus tuvastaks, et tootjad olid garantii lõplikeks saajateks nende summade osas, mis neile tuli tasuda, ja teise võimalusena, et AIMA õigused võisid kõige enam olla suunatud sellele summale, mida DAI ei olnud veel tootjatele tasunud. Sellega seoses väitis DAI, et ta oli tootjatele tasunud umbes poole AIMA ettemaksu korras saadud abist, ilma et ta oleks siiski selles kohtus kinnitanud — nagu see ilmneb nimetatud kohtu 27. jaanuari 1989. aasta otsusest —, et ta oleks need maksed määruuses nr 2499/82 märgitud tähtjal sooritanud (vt allpool punkt 30). DAI soovitas nimetatud kohtul pöörduda Euroopa Kohtu poole eelotsuse küsimustega kohaldatavate ühenduse määruste tõlgendamise kohta. Ta märkis, et talle ei saa süüks arvata maksete tegemata jätmist, kuna tal oli võimatu ükskõik milliseid makseid sooritada. Ta väitis, et garantii pidi tagama tootjatele minimaalse ostuhinna tasumise proportsioonis tarnitud toodan-

guga, kui destilleerija oma kohustusi ei täida. Ta märkis, et kehtivate ühenduse sätete alusel, kui abi makstakse tagasi AIMA-le, tuleb see tagastada pädevale ühenduse asutusele. Seega kahjustataks kolmanda isiku (st isik, kes ei ole DAI) tegude tõttu tootjaid, kellel on subjektiivne õigus abi saada.

26 Assedile ja AIMA olid kostjad ning asjaomased tootjad — st hagejad, teine veiniproduktide kooperatiiv ning veiniproduktide kooperatiivide konsortsium — astusid sellesse menetlusse.

27 Tribunale civile di Roma 27. jaanuari 1989. aasta otsusest ilmneb, et AIMA sõnul esitas DAI kaheteistkümnest enda sõlmitud ja määruse nr 2499/82 artikli 1 sätete kohaselt tunnustatud veini ostulepingust töendeid ühenduse õigusnormides sätestatud tingimustel vaid kolmele ostjale minimaalse ostuhinna tasumisest kogusummas 111 602 075 Itaalia liiri. AIMA järeldas, et peale nende kolme tootja ei olnud DAI minimaalset ostuhinda tootjatele maksnud; et ta ei olnud igal juhul tõendanud, et see maksmine oleks toimunud määruse nr 2499/82 artikli 9 lõikes 1 mainitud tähtajal; ja lõpuks, et ta ei esitanud seda tõendit nimetatud määruse artikli 9 lõikes 2 märgitud tähtajal. AIMA rõhutas, et selles kontekstis „minetati garantii vastavalt eespool viidatud määruse artiklile 11 tervikuna ja et seega said tootjad, kellele ei olnud makstud, oma nõuded esitada üksnes piiratud vahet vastu [...]”. Seetõttu esitas AIMA vastuhagi, milles taotles seda, et Assedilet kohustataks talle tasuma garantii summas 1 047 084 185 Itaalia liiri, millele lisanduvad intressid.

28 Tribunale civile di Roma toimunud menetlusse astujad toetasid DAI väidet (vt eespool punkt 25). Nad sedastasid, et Assedile seatud garantii esimeks olnud summad kuulusid neile proportsionaalselt nende tarnitud veiniga. Seejärel palusid

nad Tribunale civile di Romal otsustada, et Assedilel oli kohustus neile maksta summa, mis vastab nende rahuldamata nõuetele DAI suhtes, mida on suurendatud raha väärtuse langemist arvestades ja millele lisanduvad intressid; ja teise võimalusena otsustada, et AIMA on kohustatud neile need summad tasuma. Eskätt märkisid hagejad, et nende rahuldamata nõuded, mis tulenevad määruse nr 2499/82 alusel tunnustatud lepingutest, olid Cantina sociale di Dolinova puhul 106 571 589 Itaalia liiri, Cantina Trexenta puhul 79 483 181 Itaalia liiri, Cantina sociale Marmilla puhul 506 921 061 Itaalia liiri, Cantina sociale Santa Maria La Palma puhul 192 954 189 Itaalia liiri ja Cantina sociale del Vermentino puhul 54 812 419 Itaalia liiri.

- 29 Vahepeelsel ajal kuulutas Tribunale d'Oristano 27. veebruari 1986. aasta otsusega välja DAI pankroti.
- 30 Tribunale civile di Roma sedastas oma 27. jaanuari 1989. aasta otsuses:

„Lõpuks annab määrus [...] nr 2499/82 õiguse saada abi tingimusel, et täpselt sätestatud tähtaegu ja tingimusi järgitakse; tähtaegade ja tingimuste järgimata jätmine toob taasa ettemaksu korras tasutud abi täieliku või osalise tagasinõudmise.

Destilleerijad on — [Itaalia Vabariigi] vastu võetud menetluse kohaselt [määruse nr 2499/82 artiklis 9 märgitud menetlus] — abi saajad, samas on veini- ja viinamarjatootjad abi lõplikud saajad.

Eelnevast tulenevalt on kõnelust määrust kerge tõlgendada ning ei ole vaja esitada eelotsuse küsimust Euroopa Kohtule.

[...]

Assedile ja AIMA suhte osas märgitakse [Assedile väljastatud garantiipoliisi] üldiste kindlustustingimuste artiklis 2, et Assedile tagab AIMA-le kindlustatud summa (st 1 169 040 262 Itaalia liiri) ulatuses nende summade tagasimaksmise, mida lepinguosaline [DAI] peab talle lõpuks tagasi maksma, tagastades täielikult või osaliselt AIMA tasutud ettemaksu, kui tuvastatakse, et puudus õigus erakorralise destilleerimisabi saamiseks terve või osa koguse suhtes, mida märgiti ettemakse saamise taotluses või destilleerimislepingus.

Üldiste kindlustustingimuste artiklis 3 märgitakse, et AIMA peab DAI-le esitama nõude alusetult saadud summa tagasisaamiseks ning DAI on kohustatud nõutud summa tasuma 15 päeva jooksul. Kui selleks tähtajaks ei ole nõuet rahuldatud, võib AIMA nõuda selle summa maksmist äriühingult [Assedile], kes on kohustatud selle summa tasuma 15 päeva jooksul pärast nõude saamist, ilma et ta võiks sellele vastu vaielda.

Üldiste kindlustustingimuste artikli 4 kohaselt on äriühingul [Assedile] tasutud summa ulatuses õigus astuda AIMA asemele kõigi õiguste, väidete ja hagide osas lepingupoole ja tema õigusjärglaste vastu.

Eespool viidatud lepingusätted on selged ja kergelt tõlgendatavad: vaidlust ei ole eeskätt selles, et tagatis seatakse AIMA kasuks, mitte aga teistele isikutele nagu tootjad, ja et seetõttu ei ole viimastel mingit õigust tagatise summale Assedile suhtes.

Lisaks ilmneb see, et tagatise seadjal ei ole võimalik esitada vastuväiteid tagatise saamiseks õigustatud isiku vastu, selgelt artikli 3 sõnastusest, milles seatakse äriühingule [Assedile] kohustus tasuda 15 päeva jooksul pärast maksenõude saamist tagatise saamiseks õigustatud isikult, kellele ei ole tasutud.

Isegi kui soovitaks sedastada, et igasugusele tagasimaksmisele peab eelnema destilleerimisabi saamise õiguse (täieliku või osalise) puudumise tuvastamine, ei ole mingit kahtlust, et see õigus kadus seetõttu, et hageja DAI ei täitnud ühenduse määruses kehtestatud tähtaegu ja tingimusi.

Tegelikult on tõendatud, et hagejaks olev piiritusetehas rikkus oma kohustusi kolmel viisil: 1) ta ei tasunud (nagu ilmneb sellest, et toimikusse ei ole esitatud tõendit makse sooritamise kohta) tootjatele miinimumhinda, välja arvatud 110 795 870 Itaalia liiri; 2) ta ei tasunud tootjatele abi 90 päeva jooksul pärast veini piiritusetehasesse saabumist (tähtaeg lõppes 1983. aasta juunis); ja igal juhul 3) ta ei esitanud enne 1. juunit 1984 tõendit selle kohta, et ta on maksed sooritanud. Nende rikkumiste karistusena minetatakse garantii täielikult.

Lisaks ei saa kohus nõustuda destilleerija väidetavate õigustustega tegemata maksete kohta (võimatus teostada makseid saneerimismenetluse tõttu ning võlausaldajate võrdsuse põhimõte), kuivõrd nende maksete sooritamise tähtaeg (juuni 1983) ning abi tagastamise tähtaeg (juuli 1983) eelneb kuupäevale, mil otsustati taotleda tema suhtes saneerimismenetluse kohaldamist (oktoober 1983).

[...]

Seetõttu tuleb eespool viidatud ühenduse õigusnormide alusel tagastada AIMA-le summa, mis vastab 110%-le ettemakse korras tasutud abist, millest lahutatakse abi, mille tegelik tasumine on tõendatud, st 1 047 084 185 Itaalia liiri (nende lepingute kogusumma, mille kohta maksetõendit ei esitatud ja mida suurendatakse 10% võrra, ehk kokku 1 046 277 980 Itaalia liiri, millele lisandub selle abi, mille kohta maksetõend esitati, ning ettemakse korras tasutud abi vahe, st 806 205 Itaalia liiri).

Tuleb märkida, et DAI ei vaielnud kordagi nendele summadele vastu: kuigi ta kinnitas, et ta tasus tootjatele umbes poole saadud abist, ei viidanud ega *a fortiori* tõendanud ta, et on selle abi määruuses nr 2499/82 sätestatud tähtajal tasunud.

[...]

On asjakohane täpsustada, et hagejaks oleval piiritusetehasel ei ole alust vaielda vastu sellele, et talle oma toodangut tarninud veinitootmisühistutel oli raskusi oma nõuete rahuldamisega, kuna just tema ise põhjustas oma kohustuste täitmata jätmise, kui ta algatas pankrotimenetluse vahetult pärast tootjatele väljamakstava ühenduse abi saamist.

Veinitootmisühistud, nagu ka tagatise seadja, kui ta otsustab nende asemele astuda, võivad nõuda oma nõuete rahuldamist pankrotimenetluses koos kõigi teiste võlausaldajatega, järgides võlausaldajate võrdsuse põhimõtet.”

- 31 Neli hagejat, välja arvatud Cantina sociale del Vermentino, esitasid 27. septembril 1989 Rooma apellatsioonikohtusse apellatsioonkaebuse selle kohtuotsuse peale. Apellatsioonikohtus leidis 19. novembri 1991. aasta otsusega, et apellatsioonkaebus on vastuvõetamatu, kuna hagejad ei olnud DAI pankrotihaldurile (*la curatela fallimentare*) apellatsioonkaebuse esitamisest nõuetekohaselt teatanud, vaid teinud seda üksnes DAI-le, sellel ajal pankrotis, ja kuna nad ei olnud oma apellatsioonkaebust seejärel nõuetekohaselt uuesti teatanud tähtaja jooksul, mille neile kehtestas uurimise eest vastutav kohtunik (*il consigliere istruttore*).

- 32 Vahepealsel ajal, st 16. jaanuaril 1990 maksis Assedile AIMA-le tasumata summad.
- 33 Itaalia kassatsioonikohus lükkas nelja eespool märgitud hageja apellatsioonikohtu otsuse peale esitatud kassatsioonkaebuse 28. novembril 1994 tagasi. Oma kassatsioonkaebuse toetuseks väitsid need hagejad, et nad olid esitanud apellatsioonkaebuse eespool märgitud Tribunale civile di Roma otsuse peale, et tuvastataks nimetatud otsuse ekslikkus üksnes seoses AIMA ning Assedilega.
- 34 Viis hagejat registreerisid nõuetekohaselt oma nõuded DAI põhivara suhtes viimase vastu algatatud pankrotimenetluse raames.
- 35 Nad palusid 22. jaanuari 1996. aasta kirjas AIMA-l täita nende nõuded DAI suhtes, väites et AIMA oli garantii omandamisega alusetult rikastunud.
- 36 AIMA jättis selle kaebuse rahuldamata, märkides et garantii kuulus talle ja et tootjad ei saa tema vastu esitada mingit otsest hagi, et rahuldataks nende nõudeid DAI vastu.
- 37 Hagejad esitasid 16. veebruaril 1996 Tribunale civile di Cagliari'le (Itaalia) alusetu rikastumise tuvastamise hagi AIMA vastu.

- 38 Hagejad esitasid 13. novembril 1996 kaebuse komisjonile, milles nad väitsid, et AIMA rikkus väidetavalt ühenduse õigusnorme, eeskätt määrust nr 2499/82, ja palusid komisjonilt eelkõige nõuda AIMA-lt ja Itaalia Vabariigilt nende summade hüvitamist hagejatele, mida nad ei olnud ühenduse abina veiniaasta 1982/1983 eest saanud.
- 39 Komisjon märkis 25. juuni 1997. aasta kirjas hagejatele, et Assedile tasus garantii summa koos intressidega AIMA-le 16. jaanuaril 1990. Ta lisas, et määruse nr 352/78 artikli 2 lõike 1 kohaselt peab asjaomane sekkumisamet minetatud tagatise lahutama EAGGF-i kulutustest, st need tuleb raamatupidamisse sisse kanda EAGGF-i kasuks. Ta täpsustas, et tema talitused viivad läbi vajalikud uurimised eeskätt AIMA juures, et kindlaks määrata AIMA saadud garantii tegelik adressaat.
- 40 Pärast AIMA-s läbi viidud uurimist teatas komisjon hagejatele 8. detsembri 1997. aasta kirjas, et AIMA teatas talle, et ta oli 21. veebruaril 1991 saanud 1 047 084 185 Itaalia liiri suuruse tšeki (*il vaglia*), mis oli väljastatud Assedile nimel, ja et ta oli kandnud selle summa — „mis vastab arvatavasti garantii summale” — raamatupidamise EAGGF-i kasuks eelarveaastal 1991.
- 41 23. jaanuari 1998. aasta kirjas, mis jõudis komisjoni 5. veebruaril 1998, taotlesid hagejad, et see institutsioon tasuks neile summa, mis vastab nende nõuetele DAI suhtes, kuna AIMA saadud garantii tagastati EAGGF-le. Nad väitsid, et veinitootjate kasuks koostatud määruse nr 2499/82 eesmärgist ilmneb, et veinitootjaid tuleb lugeda tegelikeks ja ainsateks selles määruses sätestatud abi saajateks. Seda eesmärki ei saa kahjustada liikmesriigile jäetud valik sekkumisameti poolt abi tasumise menetluste vahel, mis on ette nähtud vastavalt määruse artiklites 9 ja 10. Eeskätt

nimetatud määruse artiklis 9 sätestatud menetluses peab destilleerija seatud garantii tagama eeldestilleerimise nõuetekohasust tervikuna, eeskätt aga abi tegelikku maksmist tootjatele. Erinev tõlgendus rikub nende arvates EÜ asutamislepingu artiklis 6 (muudetuna EÜ artikkel 12) sätestatud võrdse kohtlemise põhimõtet. Seda analüüsi kinnitavad ka komisjoni järjestikused määrused, milles kehtestati sätted järgnevate veiniaastate eeldestilleerimise kohta ja mis nägid otseselt ette, et kui destilleerija ei maksa tootjale minimaalset ostuhinda, võib tootja otse sekkumisametiilt nõuda abi tasumist.

- ⁴² Komisjoni põllumajanduse peadirektoraadi peadirektori allkirjaga 31. juuli 1998. aasta kirjas, mille hagejad said kätte 14. augustil 1998 (edaspidi „vaidlusalune kiri“), jättis komisjon selle taotluse rahuldamata. Ta väitis, et käesoleval juhul destilleerijale abi tasumise osas kohaldatavas menetluses on abi esmaseks saajaks destilleerija, et hüvitada talle veini kõrge ostuhind. Garantii seati AIMA kasuks ja tootjad ei saa pretendeerida mingile osale sellest summast. Asjaomasele liikmesriigile jäetud valik, st kas tasuda abi määruse nr 2499/82 artiklis 9 märgitud menetluse kohaselt või sama määruse artiklis 10 märgitud menetluse kohaselt otse tootjale, ei saa viia nende kahe sätte ühetaolise tõlgendamiseni selles tähenduses, et tootjad on alati abi saajad. Lisaks väitis komisjon, et need menetluste erinevused ei ole vastuolus võrdse kohtlemise põhimõttega, kuna seda õigustavad faktilised erinevused (liikmesriikide erinev halduskord ja erinev arv tootjaid võivad õigustada seda, et teatud liikmesriikides makstakse abi destilleerijatele tsentraliseeritult). Komisjon rõhutab, et 27. jaanuari 1989. aasta jõustunud kohtuotsuses keeldus Tribunale civile di Roma tunnustamast hagejate nõudeid garantiile. Komisjon tuletas sellest, et hagejatel ei ole mingit õigust AIMA garantii summale ja et selline õigus ei saa tekkida ka siis, kui see summa on komisjonile tagastatud. Teise võimalusena märgib komisjon, et hagejate ja DAI vahel sõlmitud lepingute tunnustamine AIMA poolt ei muuda nende lepingute eraõiguslikku laadi, nii et komisjoni väidetavad kohustused hagejate suhtes on lepinguvälist laadi. Seetõttu on igasugune hagi ühenduse vastu Euroopa Kohtu põhikirja artikli 46 alusel aegunud, kuna garantii tasuti AIMA-le 16. jaanuaril 1990 ja tagastati EAGGF-le eelarveaastal 1991.

43 Lisaks, vastavalt hagejate kirjalikele vastustele Esimese Astme Kohtu küsimustele peatati eespool punktis 40 märgitud komisjoni uurimise tulemuste järel Tribunale civile di Cagliari algatatud menetlus alusetu rikastumise kohta, et lahendada vaidlus kulude hüvitamise osas poolte vahel kohtuväliselt. Kuna selle uurimise tulemusel ilmnes, et AIMA oli vastupidi enne eespool märgitud menetluse algatamist ja selle menetluse käigus enda väidetule tagastanud EAGGF-le garantii summa, kaotas see menetlus hagejate sõnul eseme, kuna ilmnes, et AIMA ei saanud alusetult rikastuda.

44 Lõpuks märkisid hagejad kirjalikus vastuses Esimese Astme Kohtu küsimusele, et pankrotimenetlus lõppes 2000. aastal ja et nad osalesid pankrotivara jagamisel vastavalt Itaalia tsiviilseadustiku artikli 2751a lõikele 5a ja artiklile 2776 eelistatud võlausaldajatena, sest nad olid põllumajandusühistud. Selle jagamise käigus rahuldati nende vastuvõetud nõuetest DAI suhtes 39%. Selle jagamise järel oli Cantina social di Dolianova rahuldamata nõuete summa 72 797 022 Itaalia liiri, Cantina Trexenta rahuldamata nõuete summa 54 412 685 Itaalia liiri, Cantina sociale Marmilla rahuldamata nõuete summa 350 554 208 Itaalia liiri, Cantina social Santa Maria La Palma rahuldamata nõuete summa 133 888 664 Itaalia liiri ja Cantina sociale del Vermentino rahuldamata nõuete summa 37 212 737 Itaalia liiri.

Menetlus ja poolte nõuded

45 Hagejad esitasid 12. oktoobril 1998 Esimese Astme Kohtu kantsseleisse käesoleva hagi.

46 Kostja vastuse esitamise järel kutsus Esimese Astme Kohus kohtusekretäri 25. veebruari 1999. aasta kirjaga hagejaid keskenduma oma repliigis hagi vastuvõetavuse küsimusele. Hagejad täitsid selle nõude.

47 Hagejad paluvad Esimese Astme Kohtul:

— „tunnistada EÜ artiklite 173 ja/või 175 alusel ebaseaduslikuks komisjoni 31. juuli 1998. aasta otsus [...] ning kõik otsuses viidatud aktid või aktid, mis igal juhul on otsuse aluseks, sellega koordineeritud või seotud [...]”

— „tunnistada, et [hagejatel] on õigus saada ühenduse abi, mida DAI oma pankroti tõttu neile õigeaegselt ei tasunud ja mille summa AIMA tagasi nõudis [...] ja tagastas EAGGF-le [...]”

— „kohustada komisjoni alusetu rikastumise alusel saadu tagastamise ja/või kahju hüvitamise korras EÜ artikli 178 alusel tasuma [hagejatele hüvitist summas, mis vastab nende hagi märgitud rahuldamata nõuetele DAI suhtes], millele võivad lisanduda seadusjärgsed intressid alates 1. jaanuarist 1992 või vähemalt alates 23. jaanuarist 1998, kui nad saatsid komisjonile maksetaotluse [...]”

— „mõista kohtukulud välja kostjalt”.

48 Komisjon palub Esimese Astme Kohtul:

— kuulutada hagi vastuvõetamatuks;

— teise võimalusena kuulutada hagi põhjendamatuks;

— mõista kohtukulud välja hagejatelt.

49 Ettekandja kohtuniku ettekande põhjal otsustas Esimese Astme Kohus (teine koda) avada suulise menetluse ilma eelnevate menetlustoiminguteta.

50 Poolte kohtukõned ja vastused Esimese Astme Kohtu küsimustele kuulati ära 14. septembri 2000. aasta kohtuistungil.

51 Sellel kohtuistungil loobusid hagejad oma teisest nõudest.

52 14. septembri 2000. aasta kohtuistungil lõpetas teise koja esimees suulise menetluse ja peatas menetluse kolmeks kuuks, et pooled saaksid kohtuasja üle järele mõelda.

- 53 Komisjon teatas 14. detsembri 2000. aasta kirjas, et vaidlust ei õnnestunud sõbralikult lahendada.
- 54 Esimese Astme Kohus otsustas 18. septembril 2001 suulise menetluse taasavada, et esitada pooltele mõned kirjalikud küsimused Esimese Astme Kohtu kodukorra artiklis 64 sätestatud menetlust korraldavate meetmete raames. Komisjon vastas nendele küsimustele Esimese Astme Kohtu kantseleisse 16. novembril 2001 saabunud avaldusega. Hagejad esitasid oma märkused nende vastuste kohta Esimese Astme Kohtu kantseleisse 27. juunil 2003 saabunud avaldusega.
- 55 Vahepealsel ajal muudeti Esimese Astme Kohtu ühe liikme ametiaja lõppemise tõttu Esimese Astme Kohtu teise koja koosseisu.
- 56 Esimese Astme Kohus (teine koda) kutsus pooled teisele kohtuistungile ja palus hagejatel enne kohtuistungit kuupäeva kirjalikult vastata uutele küsimustele. Hagejad täitsid selle nõude Esimese Astme Kohtu kantseleisse 5. jaanuaril 2004 saabunud avaldusega.
- 57 Poolte kohtukõned ja vastused Esimese Astme Kohtu küsimustele kuulati ära 10. veebruari 2004. aasta kohtuistungil.

Õiguslik käsitlus

A — Tühistamis- ja tegevusetushagide vastuvõetavus

Poolte argumendid

- 58 Komisjon väidab esiteks, et EÜ asutamislepingu artiklile 173 (muudetuna EÜ artikkel 230) tuginev tühistamishagi on vastuvõetamatu, kuna vaidlusalune 31. juuli

1998. aasta kiri ei ole otsus. Komisjon ei keeldunud selles kirjas taotletud summade maksmisest, vaid märkis üksnes, et tal puudus pädevus tegutseda või teha otsus taotletud makse kohta. Selline pädevus on siseriiklikel sekkumisametitel, kes tasuvad määruses nr 2499/82 ette nähtud abi.

- 59 Vaidlusaluses kirjas sisalduv ainus otsuse-laadne element käsitles juhtumi käsitlemise lõpetamist. See on aga täiesti sisene ja haldusotsus, mis hagejaid ei kahjusta.
- 60 Teiseks väidab komisjon, et EÜ asutamislepingu artiklile 175 (nüüd EÜ artikkel 232) tuginev taotlus on samuti vastuvõetamatu, kuna hagejad ei kutsunud komisjoni eelnevalt üles toimingut tegema. Isegi kui 23. jaanuari 1998. aasta kirja võiks lugeda toimingut üleskutseks, millele komisjon aga vastu vaidleb, on käesolev tegevuse-tushagi siiski hilinemisega esitatud. Vastupidi hagejate väidetele on menetlustähta-gade alguseks üleskutse toimingut teha.
- 61 Hagejad väidavad esiteks, et nende tühistamistaotlus on vastuvõetav. Vaidlusaluse kirja sisu näitab, et see on otsus, kuna esiteks jäetakse selles rahuldamata nende 23. jaanuari 1998. aasta taotlus ja teiseks lõpetatakse juhtumi käsitlemine. Hagejad väidavad, et 23. jaanuari 1998. aasta taotlus oli selge, faktiliselt ja õiguslikult põhjendatud ja lõplik. Lisaks eelnes sellele pikk uurimismenetlus. Vaidlusaluses kirjas jättis komisjon nimetatud uurimise tulemusel taotluse rahuldamata, põhjendades seda faktiliselt ja õiguslikult.
- 62 Lisaks, isegi kui vastupidi hagejate väidetele ei saa vaidlusalust kirja lugeda tõeliseks otsuseks, on tühistamishagi siiski vastuvõetav, kuna see ei ole suunatud üksnes selle

kirja vastu, vaid ka kõigi „otsuses viidatud aktid[e] või aktid[e] vastu], mis igal juhul on otsuse aluseks, sellega koordineeritud või seotud”. Seega tuleb leida, et selle taotlusega peetakse silmas „nimetatud negatiivset meedet, mis seisnes tollel ajal ühistute samadel põhjustel esitatud taotluse suhtes soodsa otsuse vastuvõtmata jätmises”. See esitati kooskõlas kodukorra artikli 44 lõike 1 punktiga c, mis näeb üksnes ette, et hagiavalduses tuleb märkida „hagi ese ja ülevaade fakti- ja õigusväidetest”.

- 63 Teiseks leiavad hagejad, et EÜ asutamislepingu artiklile 175 tuginev hagi „komisjonilt palutud positiivse meetme vastuvõtmise” puudumise peale on samuti vastuvõetav. Nad väidavad, et tähtaeg hagi esitamiseks ühenduse institutsiooni seisukoha võtmata jätmise vastu, kui tal eelnevalt paluti tegutseda, hakkab kulgema alates kuupäevast, kui institutsiooni tegevusetus ilmsiks tuli. Käesolevas asjas ilmnes hagejate sõnul komisjoni tegevusetus pärast komisjoni 31. juuli 1998. aasta kirja, millega jäeti rahuldamata 23. jaanuari 1998. aasta kirjas esitatud taotlus. Enne seda ei olnud olukord selge. Eespool nimetatud taotluse komisjoni saabumisele järgneva kuu jooksul hageja advokaadiga toimunud telefonivestluste käigus oli põllumajanduse peadirektoraadi ametnik kinnitanud, et juhtumit uurisid komisjoni talitused ja et otsus võetakse vastu enne 1998. aasta suve. Hagejad pakkusid välja, et Esimese Astme Kohus kutsuks hr Petrucci tunnistajaks nende väidetud asjaolude kohta.

Esimese Astme Kohtu hinnang

Tühistamishagi vastuvõetavus

- 64 Hindamiseks esiteks tühistamishagi vastuvõetavust, tuleb uurida vaidlusaluse kirja laadi. Tegelikult ei piisa sellest, kui ühenduse institutsioon saadab adressaadile kirja

vastusena adressaadi esitatud taotlusele, et seda kirja saaks lugeda otsuseks asutamislepingu artikli 173 tähenduses (muudetuna EÜ artikkel 230). Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on aktid, mille suhtes saab esitada tühistamishagi asutamislepingu artikli 173 tähenduses, ainult siduvaid õiguslikke tagajärgi tekitavad meetmed, mis puudutavad hageja huve, tuues kaasa selge muutuse tema õiguslikus olukorras (Euroopa Kohtu 14. jaanuari 1993. aasta otsus kohtuasjas C-257/90: Italsolar *v.* komisjon, EKL 1993, lk I-9, punkt 21; Esimese Astme Kohtu 4. oktoobri 1996. aasta määrus kohtuasjas T-5/96: Sveriges Betodlares ja Henrikson *v.* komisjon, EKL 1996, lk II-1299, punkt 26, ja 11. detsembri 1998. aasta määrus T-22/98: Scottish Soft Fruit Growers *v.* komisjon, EKL 1998, lk II-4219, punkt 34).

- 65 Käesolevas asjas tuleb seega kõigepealt kontrollida, kas nimetatud õiguslikus kontekstis võis vaidlusalune kiri selliseid tagajärgi tekitada, niivõrd, kuivõrd sellega keelduti rahuldama hagejate taotlust, millega sooviti sisuliselt seda, et komisjon tasuks neile otse saamata jäänud ühenduse abi summa, mis on ette nähtud määruis nr 2499/82 veiniaastal 1982/1983 eeldestilleeritud veini jaoks (vt eespool punktid 41 ja 42).
- 66 Sellega seoses tuleb esiteks meenutada, et ühenduse ja liikmesriikide suhteid reguleerivate normide kohaselt peavad liikmesriigid vastupidise ühenduse normi puudumisel tagama nende territooriumil ühenduse õigusnormide rakendamise, eeskätt ühise põllumajanduspoliitika valdkonnas. Täpsemalt kuulub turu ühist korraldust käsitlevate ühenduse sätete kohaldamine selleks määratud siseriiklike asutuste pädevusse. Komisjoni talitustel ei ole pädevust teha otsuseid nende sätete kohaldamiseks (Esimese Astme Kohtu 21. oktoobri 1993. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-492/93 ja T-492/93 R: Nutral *v.* komisjon, EKL 1993, lk II-1023, punkt 26 ja Esimese Astme Kohtu 15. septembri 1998. aasta otsus kohtuasjas T-54/96: Oleifici Italiani ja Fratelli Rubino *v.* komisjon, EKL 1998, lk II-3377, punkt 51).

- 67 Käesolevas asjas ilmneb määrusest nr 2499/82, et kuigi ühendus peab lõpuks kandma eeldestilleerimisega seotud rahalised kulud, peavad siiski siseriiklikud sekkumisametid (käesolevas asjas AIMA) tagama nende territooriumil eeldestilleerimise toimumise kooskõlas nimetatud määruse sätetega.
- 68 Määruse nr 2499/82 alusel on eeskätt siseriiklikud asutused need, kes:
- kontrollivad ja tunnustavad veinitootjate ja destilleerijate vahelisi lepinguid (määruse artikli 1 lõige 3 ja artikkel 3),
 - tasuvad ühenduse abi või tasuvad teatud tingimustel selle abi summale vastavat ettemaksu (määruse artikkel 6, artikli 9 lõige 2 ja artikkel 11),
 - nõuavad olenevalt olukorrast tagasi alusetult abina või ettemaksena makstud summad (määruse artikli 9 lõige 2 ja artikli 11 lõige 3).
- 69 Seevastu ei anna määrus nr 2499/82 komisjonile mingit pädevust sekkuda siseriiklike sekkumisametite eeldestilleerimistoimingutesse. Sellest määrusest ilmneb, et komisjon võib üksnes teatavaks võtta nende asutuste tehtud toimingud, kuivõrd selle määruse artiklis 21 kohustatakse liikmesriike edastama komisjonile määratud tähtaegadel teave tunnustatud destilleerimislepingutes käsitletud veinist,

destilleeritud veini kogusest ja saadud toote kogusest ning olukordadest, kui destilleerija ei täitnud oma kohustusi, ja selle tagajärjel võetud meetmetest.

- 70 Selles õiguslikus raamistikus ei olnud komisjonil mingil juhul pädevust rahuldada sellist taotlust, nagu hagejad talle käesolevas asjas esitasid ja millega taotleti, et see institutsioon tasuks abi, mis määruse nr 2499/82 alusel tuli veinitootjatele väidetavalt maksta.
- 71 Sellest tuleneb, et selle taotluse rahuldamata jätmine vaidlusaluses kirjas ja sellega kaasnenud juhtumi lõpetamine ei saanud hagejate õiguslikku olukorda muuta. Seega ei ole see kiri otsus ega kujuta seetõttu akti, mida saab asutamislepingu artikli 173 alusel vaidlustada osas, mis käsitles keeldumist tasuda hagejatele taotletud ühenduse abi.
- 72 Lisaks tuleb hinnata vaidlusaluse kirja tühistamise taotluse vastuvõetavust sellest vaatepunktist, kui seda võiks mõista nii, et sellega jäetakse rahuldamata hagejate kaudne taotlus määruse nr 2499/82 sätete parandamiseks, et viia need kooskõlla hagejate viidatud võrdse kohtlemise põhimõttega.
- 73 Tegelikult ei piirdu komisjon selles kirjas selgituste andmisega selle kohta, kuidas AIMA kohaldab ühenduse abi tasumise korda määruse nr 2499/82 asjaomaseid sätteid kohaldades, mis puudutab eeskätt olukorda, kui siseriiklik sekkumisamet omastab destilleerija poolt abisumma ettemakse saamiseks seatud garantii, kui destilleerija oma kohustusi rikub.

- 74 Vaidlusalune kiri kinnitab samuti komisjoni seisukohta määruse nr 2499/82 artiklis 9 kehtestatud abi tasumise korra kooskõlast võrdse kohtlemise põhimõttega.
- 75 Sellega seoses sedastab Esimese Astme Kohus, et isegi kui esiteks võiks hagejate 23. jaanuari 1998. aasta kirja lugeda selle taotluse kinnitamiseks, et komisjon tagasiulatuvalt parandaks määrust nr 2499/82, tagamaks ühenduse abi tasumine asjaomastele ettevõtjatele — mis siiski ei tulene otsesõnu hagejate kirja sõnastusest —, ja teiseks võiks vaidlusalust kirja lugeda sellise taotluse rahuldamata jätmiseks, tuleb taotlus sellise kirja tühistamiseks siiski lugeda vastuvõetamatuks, kuna hagejal puudub õigus olla kohtumenetluses pool.
- 76 Tegelikult on väljakujunenud kohtupraktika kohaselt füüsilise või juriidilise isiku esitatud hagi komisjoni keeldumise peale parandada tagasiulatuva jõuga mingit akti siis vastuvõetamatu, kui taotletav parandus oleks tulnud vastu võtta üldkohaldatava määruse vormis (eespool viidatud määrused Sveriges Betodlares ja Henrikson v. komisjon, punkt 28 ja Scottish Soft Fruit Growers v. komisjon, punkt 41).
- 77 Käesolevas asjas on määrus nr 2499/82 üldkohaldatav, kuna see puudutab kõiki ühenduse veinitootjaid ja destilleerijaid ning sätestab üldistes ja abstraktsetes joontes veiniaasta 1982/1983 eeldestilleerimisega seotud sätted. Neis tingimustes oleks nimetatud määruse paranduse saanud vastu võtta üksnes üldkohaldatava määruse vormis.
- 78 Kõigil nendel põhjustel on vaidlusaluse kirja tühistamistaotlus vastuvõetamatu.

- 79 Kuivõrd hagejate nõuded käsitlevad ka kõigi vaidlusaluses kirjas viidatud aktide või aktide, mis on otsuse aluseks, sellega koordineeritud või seotud, tühistamist, siis piisab märkimisest, et need nõuded ei ole oma esemes piisavalt täpsed ja on seetõttu kodukorra artikli 44 lõike 1 punkti c alusel vastuvõetamatud, nagu väidab komisjon.
- 80 Sellest tuleneval on tühistamishagi tervikuna vastuvõetamatu.

Tegevusetushagi vastuvõetavus

- 81 Mis puudutab teiseks ebaseaduslikku tegevusetust, mis seisnevat selles, et komisjon ei võtnud vastu otsust kõnealuse ühenduse abi andmisest hagejatele, siis piisab meenutamisest, et komisjonil ei olnud pädevust võtta vastu sellist otsust, nagu eespool punktis 70 on märgitud. EÜ asutamislepingu artiklile 175 (nüüd EÜ artikkel 232) tuginev tegevusetushagi on seega vastuvõetamatu osas, milles peetakse silmas nimetatud tegevusetuse karistamist, kuna komisjonile ei saa ette heita seda, et ta ei saanud hagejatele muud akti kui soovitus või arvamus asutamislepingu artikli 175 kolmanda lõigu tähenduses (vt nt eespool viidatud kohtuotsus *Italsolar v. komisjon*, punkt 30). Lisaks, kui tunnistada, et hagejate 23. jaanuari 1998. aasta kiri, mis saabus komisjoni 5. veebruaril 1998, sisaldas selget üleskutset võtta vastu otsus, millega määratakse kõnealune abi hagejatele, on käesolev 12. oktoobril 1998 esitatud hagiavaldus igal juhul hilinemisega esitatud, nagu väidab komisjon. Asutamislepingu artikli 175 teise taande kohaselt oleks komisjon pidanud seisukoha võtma enne 5. aprilli 1998 ja tegevusetushagi oleks tulnud esitada hiljemalt 15. juunil 1998, mis hõlmab seoses suurte vahemaadega pikendatud tähtaega.

- 82 Lisaks tuleb märkida, et isegi kui käesolevat hagi võiks mõista nii, et väidatav tegevusetus seisneb komisjoni keeldumises võtta vastu määrus, millega tagasiulatavalt parandatakse määrust nr 2499/82, mille eesmärk on tagada ühenduse abi maksmine asjaomastele tootjatele, tuleks hagi siiski tunnistada vastuvõetamatuks. Tegelikult ei saa käesolevas asjas hagejate 23. jaanuari 1998. aasta kirja lugeda toiminguga üleskutseks asutamislepingu artikli 175 teise lõigu tähenduses, kuna hagejad ei palu selles selgelt komisjonilt määruse nr 2499/82 muutmist, et viia see kooskõlla nende viidatud põhimõtetega. Lisaks ei ole üksikisikutel, kellel ei ole õigust õigustloova akti seaduslikkust vaidlustada, ka õigust esitada Euroopa Kohtule tegevusetushagi pärast seda, kui nad on pöördunud institutsiooni poole üleskutsega võtta vastu õigustloov akt (Euroopa Kohtu 26. aprilli 1988. aasta otsus liidetud kohtuasjades 97/86, 99/86, 193/86 ja 215/86: Asteris jt v. komisjon, EKL 1988, lk 2181, punkt 17). Määruse nr 2499/82 muutmise tähendaks aga üldkohaldatava õigusakti vastuvõtmist, nagu on eespool juba leitud (vt eespool punkt 77).
- 83 Sellest tuleneb, et tegevusetushagi tuleb tunnistada vastuvõetamatuks.

B — Kahju hüvitamise hagi ning asjaomane taotlus alusetu rikastumise teel saadu tagastamiseks

Alusetu rikastumise teel saadu tagastamise taotluse vastuvõetavus

- 84 Algusest peale tuleb vastuvõetamatuna tagasi lükata teise võimalusena esitatud taotlus kohustada komisjoni tasuma hagejatele kõnealune ühenduse abi seetõttu, et tegemist on alusetult rikastumise teel saaduga, kuna asutamisleping ei näe seal kehtestatud erinevate hagi liikide seas ette võimalust esitada alusetu rikastumise hagi. See siiski ei mõjuta selle väite võimalikkust põhjendatust, mis käsitles alusetu

rikastumise keelu põhimõtte rikkumist, kuna eespool märgitud teise võimalusena esitatud nõudeid võib tõlgendada nii, et hagejad viitavad nimelt sellele põhimõttele, toetamaks kahju hüvitamise taotlust (vt allpool punktid 159–164).

Kahju hüvitamise hagi vastuvõetavus

Poolte argumendid

- 85 Komisjon märgib, et käesolev kahju hüvitamise hagi on vastuvõetamatu kolmel põhjusel. Esiteks, ühise põllumajanduspoliitika raames sätestatud toetusmeetmete haldamisel puudub otsene seos ühenduse ja ettevõtjate vahel. Käesolevas asjas puudub seega komisjonile etteheidetav käitumine, nii et EÜ asutamislepingu artikli 215 teises lõigus (nüüd EÜ artikli 288 teine lõik) sätestatud tingimused Euroopa Kohtusse pöördumiseks ei ole täidetud (Euroopa Kohtu 10. mai 1978. aasta otsus kohtuasjas 132/77: *Exportation des sucres v. komisjon*, EKL 1978, lk 1061; 12. detsembri 1979. aasta otsus kohtuasjas 12/79: *Wagner Agrarhandel v. komisjon*, EKL 1979, lk 3657, ja 27. märtsi 1980. aasta otsus kohtuasjas 133/79: *Sucrimex ja Westzucker v. komisjon*, EKL 1980, lk 1299).
- 86 Sellega seoses väidab komisjon vastusena Esimese Astme Kohtu kirjalikule küsimusele, et hagejad ei viidanud oma kahju hüvitamise taotluse toetuseks määruse nr 2499/82 ebaseaduslikkusele. Nad vaidlustasid üksnes siseriiklikus kohtus ja seejärel Esimese Astme Kohtus selle määruse asjakohaste sätete tõlgendamise Itaalia ametiasutuste ja komisjoni poolt viimase 31. juuli 1998. aasta kirjas.

- 87 Teiseks on hagejatele tagatud tõhus kohtulik kaitse siseriiklikus kohtus. Eeskätt oleksid nad saanud esitada siseriiklikus kohtus võla sissenõudmise hagi siseriikliku sekkumisameti vastu kooskõlas Euroopa Kohtu 12. aprilli 1984. aasta otsusega kohtuasjas 281/82: Unifrex v. komisjon (EKL 1984, lk 1969, punkt 11).
- 88 Käesoleval juhul võisid hagejad Tribunale civile di Cagliariis toimivas alusetu rikastumise hagi AIMA vastu veel soovitada, et siseriiklik kohus esitaks EÜ asutamislepingu artikli 177 (nüüd EÜ artikkel 234) alusel eelotsuse küsimuse, et Euroopa Kohus saaks kontrollida kõnealuste õigusnormide kehtivust.
- 89 10. veebruari 2004. aasta kohtuistungil rõhutas komisjon vastusena Esimese Astme Kohtu küsimustele, et Itaalia õiguskorras esinevad piisavad õiguskaitsevahendid, mis võimaldavad asjaomastel tootjatel taotleda, et AIMA-t kohustataks maksuma määruses nr 2499/82 sätestatud ühenduse abi. Hageja nõuded Tribunale civile di Romas ei olnud edukad, kuna see menetlus käsitles DAI poolt AIMA nimele seatud garantiid ega käsitletud seega hagejate väidetavat subjektiivset õigust ühenduse abi saada. Lisaks oleksid hagejad oma poollepingulistest suhetes AIMA-ga pidanud esitama selle asutuse vastu võla sissenõudmise hagi, mitte aga alusetu rikastumise hagi, nagu nad esitasid Tribunale civile di Cagliariile. Siseriiklikusse kohtusse esitatud võla sissenõudmise hagi, mis võib tugineda määruse nr 2499/82 väidetavale ebaseaduslikkusele, oleks saanud esitada ka pankrotimenetluse tulemust ära ootamata. Lõpuks ei võta asjaolu, et garantii tagastati komisjonile — millele viitavad hagejad käesoleva lepinguvälise vastutuse hagi vastuvõetavuse toetuseks —, selliselt võla sissenõudmise hagit selle tõhusust. Tegelikult ei takista nimetatud asjaolu seda, et Itaalia kohus kohustaks AIMA-t maksuma hagejatele ühenduse abi summa pärast seda, kui määruse nr 2499/82 käesolevas asjas asjakohaste sätete kehtivuse hindamiseks on esitatud eelotsusetaotlus ja kui Euroopa Kohus tuvastab mõne sellise sätte õigusvastasuse. Komisjon viitab sellega seoses Esimese Astme Kohtu 25. aprilli 2001. aasta määrusele kohtuasjas T-244/00: Coillte Teoranta v. komisjon (EKL 2001, lk II-1275).

- 90 Kolmandaks leiab komisjon, et kahju hüvitamise nõuded on igal juhul vastu võetamatud Euroopa Kohtu põhikirja artikli 46 alusel, mida kohaldatakse menetlusele Esimese Astme Kohtus sama põhikirja artikli 53 alusel, mille kohaselt lepinguvälise vastutuse asjade aegumistähtaeg on viis aastat vastutuse aluseks olevast sündmusest.
- 91 See aegumistähtaeg hakkas kulgema hetkest, kui hagejad said teada kahju aluseks olevast sündmusest. Olgu selleks käesolevas asjas ühenduse õigusnormide ekslik kohaldamine või nende normide õigusvastasus, said hagejad sellest teada hiljemalt selle kohaldamise hetkel. Ei Tribunale civile di Roma 27. jaanuari 1989. aasta otsus ega Rooma apellatsioonikohtu ja Itaalia kassatsioonikohtu hilisemad otsused ei saanud seda tähtaega katkestada.
- 92 Sellega seoses meenutab kostja, et hagejate viidatud kahju seisneb DAI-le müüdüd veini hinna maksmata jätmises; see hind oleks tulnud neile maksta hiljemalt 1983. aasta juunis. Kahju hüvitamise taotlus käsitleb seega asjaolusid, mis toimusid 1983. aastal. Kuna hagi esitati alles 12. oktoobril 1998, on see taotlus aegunud.
- 93 Isegi kui tunnistada, kuigi komisjon seda eitab, et aegumistähtaeg hakkab kulgema hetkest, kui ilmneb, et hagnosisid siseriiklikes kohtutes ei rahuldata, tuleb aluseks võtta 27. jaanuar 1989, kui Tribunale civile di Roma oma otsuse tegi. Tegu on ainsa hagejaid puudutava kohtuotsusega, kus sisulist küsimust käsitletakse. Rooma apellatsioonikohus „jättis rahuldamata” selle kohtuotsuse peale esitatud apellatsioonkaebuse, kuna apellatsioonkaebust ei olnud nõuetekohaselt kätte toimetatud, ja kassatsioonikohus kinnitas apellatsioonikohtu otsust. Komisjon võrdles seda hagejate menetlusnormide rikkumist apellatsioonimenetluses hagiavalduse esitamisega pärast tähtaja lõppemist. Lepinguvälise vastutuse hagi esitamine aegus seega 1994. aasta jaanuaris.

- 94 Mis puudutab hagejate kinnitust, et tekkinud kahju põhjustanud asjaolu on AIMA poolt garantii kandmine raamatupidamisse EAGGF-i kasuks, siis väidab komisjon vastu, et see garantii puudutab DAI ja AIMA suhteid, mitte aga hageja ja DAI suhteid. Lisaks käsitleb garantiiga seotud raamatupidamistoiming EAGGF-i ja AIMA suhteid ning sellel ei ole mingit sisulist seost hagejate võimalike õigustega komisjoni vastu.
- 95 Isegi kui tuleks tunnistada, et garantii EAGGF-i kasuks raamatupidamisse kandmine kujutab endast komisjonile süüks arvatavat rikkumist, siis on kahju hüvitamise hagi aegunud. Tegelikult olid hagejad sellest raamatupidamistoimingust teadlikud juba varasemas faasis, kuna see on ühenduse õigusnormides otseselt ette nähtud. Lisaks märkis komisjon 10. veebruari 2004. aasta kohtuistungil, et Tribunale civile di Roma 27. jaanuari 1989. aasta kohtuotsusest ilmneb, et DAI oli märkinud, et AIMA peab garantii pädevale ühenduse asutusele tagastama.
- 96 Hagejad leiavad, et käesolev lepinguvälise vastutuse hagi ei ole põhikirja artikli 46 alusel aegunud.
- 97 Nad väidavad, et aegumist ei saa süüks panna kahju kannatanule, kes sai kahju põhjustanud asjaolust teada üksnes hilisemal kuupäeval ning tal ei olnud seetõttu mõistlikku tähtaega oma hagi esitamiseks enne aegumistähtaja lõppu (Euroopa Kohtu 7. novembri 1985. aasta otsus kohtuasjas 145/83: Adams v. komisjon, EKL 1985, lk 3539, punkt 59).
- 98 Käesolevas asjas said hagejad alles pärast komisjoni 31. juuli 1998. aasta kirja teada, et AIMA oli vähemalt osaliselt tagastanud komisjonile garantii summa. Seetõttu palusid nad komisjonil neile tasuda asjaomase ühenduse abi summa alusetu

rikastumise teel saadu tagastamisena või asutamislepingu artiklite 178 ja 215 (nüüd vastavalt EÜ artiklid 235 ja 288) alusel hüvitisena neile tekkinud kahju eest.

99 Vastupidi komisjoni väidetele ei saanud hagejad teada, et kõnealune abi kantakse raamatupidamisse EAGGF-i kasuks. Alles pärast hagejate kaebust toimunud uurimises AIMA-s sai komisjon ise teada sellest tagastamisest. Lisaks, isegi kui kohustus tagastada komisjonile garantii summa tuleneb ühenduse õigusnormidest, mille tõlgendamine ei ole muuseas sugugi kerge, ei ole siiski selge, et see kohustus täideti, arvestades AIMA käitumist. Hagejad rõhutasid sellega seoses oma kirjalikes vastustes Esimese Astme Kohtu küsimustele ja 10. veebruari 2004. aasta kohtuis-tungil, et AIMA ei olnud kunagi teatanud, et garantii tagastatakse komisjonile. Seevastu oli AIMA väitnud enne Tribunale civile di Cagliari menetlust ja selle menetluse käigus, et tal oli õigus garantii endale jätta.

100 Igal juhul, isegi kui lugeda, et kahju hüvitamise hagi aluseks olev sündmus toimus 31. detsembril 1991, kui AIMA tagastas garantii EAGGF-le, katkes viieaastane tähtaeg kas 22. jaanuari 1996. aasta kirjaga, milles hagejad taotlesid, et AIMA maksaks neile kõnealusele abile vastava summa, või siis 13. novembri 1996. aasta kirjaga, milles hagejad esitasid komisjonile kaebuse kõnealuse makse teostamise suhtes.

Esimese Astme Kohtu hinnang

101 Tuleb uurida komisjoni esitatud kolme põhjust, miks kahju hüvitamise hagi on vastuvõetamatu ja mis käsitlevad esiteks seda, et ühendusele etteheidetud tegevus ei

ole süüksarvatav; teiseks seda, et esinesid tõhusad sisesed õiguskaitsevahendid; ja kolmandaks seda, et hagi on Euroopa Kohtu põhikirja artikli 46 alusel aegunud.

1. Ühendusele etteheidetud tegevuse süüksarvatamust käsitlev väide

- ¹⁰² Kuivõrd käesolev kahju hüvitamise hagi puudutab ühenduse õigusnormi kohaldamist, mille täitmise eest vastutavad pädevad siseriiklikud asutused, nagu eelnevalt juba leiti (vt eespool punkt 67), tuleb vastavalt kohtupraktikale kindlaks teha, kas hagejate selle hagi toetuseks välja toodud õigusrikkumise taga on ühenduse institutsioon või siseriiklik asutus (Euroopa Kohtu eespool viidatud kohtuotsused *Exportation des sucres v. komisjon*, punkt 27 ja *Sucrimex ja Westzucker v. komisjon*, punktid 16 ja 22–25, ja 26. veebruari 1986. aasta otsus kohtuasjas 175/84: *Krohn v. komisjon*, EKL 1986, lk 753, punkt 19).
- ¹⁰³ Selleks tuleb esiteks käesoleva vaidluse õiguslikus ja faktilises kontekstis täpselt kindlaks määrata, millist käitumist hagejad komisjonile ette heidavad ja mille tagajärjel nad esitasid käesoleva hagi teise võimalusena EÜ asutamislepingu artikli 178 alusel.
- ¹⁰⁴ Kuigi käesoleva vaidluse erakorralises õiguslikus ja faktilises kontekstis ei pruukinud ettevaatlik ja mõistlik ettevõtja õiguspäraselt olla teadlik sellest, et destilleerija pankroti korral puudub tagatis, et abi tootjatele makstakse (vt allpool punktid 136–145), ilmneb selle määruse analüüsist, et veinitootjatele destilleerija vahendusel abi tasumise kaudses korras, mis kehtestati selle määruse artikliga 9, ei ole tootjatel olukorras, kui destilleerija ei maksa tarnitud ja destilleeritud veini minimaalset

ostuhinda kooskõlas selle määruse sätetega, mingit õigust garantiile, mille destilleerija seadis siseriiklikule sekkumisametile, et saada abisumma ettemaksena.

- 105 Lisaks ei ole tootjatel määruse nr 2499/82 artiklis 9 kehtestatud korra alusel õigust saada otse kõnealust ühenduse abi isegi siis, kui destilleerija on maksejõuetu, nagu komisjon sisuliselt oma 31. juuli 1998. aasta kirjas märkis. Sellega seoses väitis komisjon oma kirjas samuti, et erinevus selle määruse artiklites 9 ja 10 kehtestatud korra vahel ei ole vastuolus võrdse kohtlemise põhimõttega.
- 106 Tuleb rõhutada, et vaidlust ei ole esiteks selles, et hagejad täitsid kõik neile DAI-ga sõlmitud lepingutest tulenevad kohustused, mida AIMA tunnustas kooskõlas määruse nr 2499/82 sätetega, ja teiseks selles, et hagejate tarnitud veinikogused destilleeriti selles määruses märgitud tähtajal. Rahaliste raskuste tagajärjel ei tasunud DAI hagejatele määruses nr 2499/82 ette nähtud minimaalset ostuhinda, mis hõlmas ka ühenduse abi, või tasus selle üksnes osaliselt.
- 107 Selles olukorras taotleavad hagejad teise võimalusena, et neile hüvitataks kahju, mis tekkis minimaalse ostuhinna täielikust või osalisest maksmata jätmisest, mis oli aga tingitud selle määruse asjaomastes sätetes ette nähtud ühenduse abi kaudse maksmise korra lünkadest, nagu komisjon seda muuseas märkis ka oma 31. juuli 1998. aasta kirjas.
- 108 Kuigi siseriiklikus kohtus ja kirjavahetuses komisjoniga vaidlustasid hagejad määruse nr 2499/82 asjaomaste sätete AIMA-poolset tõlgendust, vaidlustamata otse nende sätete seaduslikkust, ei piirdunud hagejad siiski nende samade etteheidete kordamisega Esimese Astme Kohtus. Hagitavaid väitsid nad teise võimalusena,

et kui leitakse, et määrus nr 2499/82 tõi kaasa erineva kohtlemise erinevate liikmesriikide tootjate vahel — sõltuvalt sellest, millise korra ühenduse abi maksmiseks on liikmesriigid valinud; viimastel on nimetatud määruse artikli 8 alusel õigus valida kahe erineva korra vahel, mis on ette nähtud selle määruse artiklites 9 ja 10 —, on sellega oluliselt rikutud eeskätt võrdse kohtlemise põhimõtet.

- 109 Esimese Astme Kohus jäeldab eelnevast, et komisjonile ette heidetud käitumine seisneb sisuliselt selles, et artiklis 9 sätestatud abi tasumise korra puhul — mis erineb selles küsimuses artiklis 10 ette nähtud korrast — ei taga määrus nr 2499/82 eeskätt destilleerija pankroti korral seda, et vastavalt nimetatud määruse sätetele sellele destilleerijale tarnitud ja destilleeritud veini minimaalne ostuhind asjaomastele tootjatele tasutakse.
- 110 Seega on väidetav õigusvastasus süüks arvatav määruse nr 2499/82 autorile komisjonile.
- 111 Selle ühenduse institutsiooni argument, et määruse nr 2499/82 artiklis 9 sätestatud korra kohaldamine tuleneb sama määruse artikli 8 alusel Itaalia Vabariigi valikust, ei saa viia erineva hinnanguni, kuna nimelt määrus ise on väidetavalt õigusvastane, mitte aga asjaomase liikmesriigi käitumine, sest viimane üksnes kohaldas määrust nõuetekohaselt.
- 112 Täpsemalt ei väida hagejad, et määruse nr 2499/82 artikliga 9 kehtestatud kord on õigusvastane seetõttu, et sellega nähakse ette abi kaudne tasumine tootjatele destilleerija vahendusel. Seevastu heidavad nad ette seda, et selle korra rakendamise viis, mis on ette nähtud nimetatud määruse asjaomastes sätetes, ei taga abi maksmist

tootjatele destilleerija maksejõuetuse korral. Kui liikmesriik valis abi kaudse tasumise korra, mille põhimõtet käesolevas asjas ei vaidlustata, ei ole pädevatel siseriiklikel asutustel mingit kaalutusõigust seoses määruse nr 2499/82 rakendamiseks võetavate meetmetega, kui destilleerija ei tasu kõnealust abi tootjatele. Käesolevas asjas tuleneb väidetav õigusvastasus otseselt väidetavast lüngast nimetatud määruuses, mitte aga Itaalia Vabariigi tehtud valikust abi kaudse tasumise korra kasuks.

- 113 Sellest tuleneb, et ühendusele, käesoleval juhul komisjonile, ette heidetud käitumise süüksarvamatus käsitlev väide tuleb tagasi lükata.

2. Tõhusate siseste õiguskaitsevahendite olemasolu käsitlev väide

- 114 Sellega seoses tuleb esiteks märkida, et kahju hüvitamise nõuetes paluvad hagejad hüvitise maksmist, mis vastaks nende hagiavalduses märgitud rahuldamata nõuetele DAI suhtes, millele lisanduvad intressid. Seetõttu tuleb kindlaks määrata, ega käesolev kahju hüvitamise hagi ei kujuta endast menetluse kuritarvitamist nii seoses siseriiklike kohtute õiguskaitsevahenditega kui ka seoses teiste ühenduse õiguskaitsevahenditega.
- 115 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleb asutamislepingu artikli 178 ja artikli 215 teise lõigu alusel esitatud kahju hüvitamise hagi hindamisel arvestada asutamislepinguga loodud üksikisikute õiguskaitseüsteemi tervikuna. Sellest tuleneb, et kui üksikisik leiab, et talle on kahju tekitanud tema arvates õigusvastase ühenduse õigusnormi nõuetekohane kohaldamine ja et väidetavat kahju põhjustanud asjaolu on seega üksnes ühendusele süüks arvatav, võib sellise kahju hüvitamise hagi vastuvõetavus siiski teatud olukordades sõltuda sellest, kas sisesed õiguskaitsevahendid on ammendatud. Selleks peavad siseriiklikud õiguskaitsevahendid tõhusalt

tagama puudutatud isikute õiguste kaitse ja võimaldama väidetava kahju hüvitamist (vt selle kohta Euroopa Kohtu 17. detsembri 1981. aasta otsus liidetud kohtuasjades 197/80–200/80, 243/80, 245/80 ja 247/80: Ludwigshafener Walzmühle jt v. nõukogu ja komisjon, EKL 1981, lk 3211, punktid 8 ja 9; eespool viidatud kohtuotsus Krohn v. komisjon, punktid 27 ja 28; 29. septembri 1987. aasta otsus kohtuasjas 81/86: De Boer Buizen v. nõukogu ja komisjon, EKL 1987, lk 3677, punkt 9, ja Esimese Astme Kohtu 10. aprilli 2003. aasta otsus kohtuasjas T-195/00: Travelex Global and Financial Services ja Interpayment Services v. komisjon, EKL 2003, lk II-1677, punkt 87).

- 116 Eeskätt ei saa asutamislepingu artiklile 178 ja artikli 215 teisele lõikele tugineva kahju hüvitamise hagi vastuvõetavus sõltuda siseste õiguskaitsevahendite ammen-damisest, kui olukorras, kus EÜ asutamislepingu artikli 177 alusel Euroopa Kohtule esitatud eelotsusetaotluse tagajärjel kuulutatakse vaidlusalune ühenduse õigusnorm kehtetuks, ei saaks siseriiklikud kohtud siiski rahuldada võla sissenõudmise hagi — või muud vastavat hagi — ilma ühenduse seadusandja eelneva sekkumiseta, kuna puudub ühenduse õigusnorm, mis võimaldaks pädevatel siseriiklikel ametiasutustel maksta taotletud summasid. Seda analüüsi on kohtupraktika kinnitanud vaikimisi või otsesõnu (vt selle kohta Euroopa Kohtu 2. detsembri 1971. aasta otsus kohtuasjas 5/71: Zuckerfabrik Schoepfenstedt v. nõukogu, EKL 1971, lk 975; 14. mai 1975. aasta otsus kohtuasjas 74/74: CNTA v. komisjon, EKL 1975, lk 533; 4. oktoobri 1979. aasta otsus liidetud kohtuasjades 64/76 ja 113/76, 167/78 ja 239/78, 27/79, 28/79 ja 45/79: Dumortier jt v. nõukogu, EKL 1979, lk 3091, punkt 6; 4. oktoobri 1979. aasta otsus liidetud kohtuasjades 261/78 ja 262/78: Interquell Stärke-Chemie v. nõukogu ja komisjon, EKL 1979, lk 3045, punkt 6; eespool viidatud kohtuotsus Unifrex v. komisjon, punkt 12, ja eespool viidatud kohtuotsus De Boer v. nõukogu ja komisjon, punkt 10).

- 117 Just esitatud olukorras on selliste isikute, kelle arvates nende õigusi on kahjustatud, õiguste kasutamine siseriiklikes kohtutes tehtud eriti keeruliseks. Korrakohase õigusemõistmisega ja menetlusökonoomia nõudega, aga ka tingimusega tõhusa sisemise õiguskaitsevahendi puudumisest (vt eespool punkt 115) on seega vastuolus see, kui huvitatud isikuid kohustatakse ammendama siseriikliku õigusega ette nähtud õiguskaitsevahendeid ja ootama, kuni tehakse lõplik otsus nende taotluse kohta pärast seda, kui ühenduse institutsioonid on vajaduse korral muutnud või täiendanud kohaldatavaid ühenduse sätteid Euroopa Kohtu eelotsusemenetluses tehtud otsuse põhjal, millega võidakse need sätted õigusvastaseks tunnistada (vt

selles tähenduses Euroopa Kohtu 24. oktoobri 1973. aasta otsus kohtuasjas 43/72: Merkur Aussenhandels v. komisjon, EKL 1973, lk 1055, punkt 6 ja 19. oktoobri 1977. aasta otsus liidetud kohtuasjades 117/76 ja 16/77: Ruckdeschel jt, EKL 1977, lk 1753, punkt 13, ja analoogia alusel Euroopa Kohtu 8. märtsi 2001. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-397/98 ja C-410/98: Metallgesellschaft jt, EKL 2001, lk I-1727, punkt 106).

- 118 Käesolevas asjas tuleb sedastada, et vastupidi komisjoni väidetele ei ole hagejal tõhusat kohtulikku kaitset siseriiklikus kohtus. Ilma et see mõjutaks hagejate nõuete võimaliku põhjendatuse hindamist, tuleb märkida, et käesoleva vaidluse õiguslikus kontekstis on siseriiklikul kohtul õigus kohustada AIMA-t tasuma hagejatele kõnealuse ühenduse abi summat igal juhul üksnes pärast seda, kui määrust nr 2499/82 on tagasiulatuva jõuga muudetud, mis vajaduse korral eeldab komisjoni määruse vastuvõtmist, nagu juba eespool on sedastatud (vt eespool punkt 77). Tegelikult, isegi kui Euroopa Kohus tuvastaks, vajaduse korral eelotsusemenetluses tehtud kohtuotsusega, nimetatud määruse mõningate sätete kehtetust, saab vaid ühenduse seadusandja võtta vastu õigusliku aluse, mis sellist maksmist lubaks, nagu komisjon on oma kostja vastuses ka märkinud.
- 119 Sellega seoses ei ole tähtsust komisjoni argumendil, mis tugineb eespool viidatud määrusele Coillte Teoranta v. komisjon, mis tehti tühistamishagiga algatatud menetluses, mitte aga sarnaselt käesoleva juhtumiga kahju hüvitamise menetluses.
- 120 Sellest tuleneb, et tuleb tagasi lükata väide, mis käsitleb tõhusate siseste õiguskaitsevahendite olemasolu.
- 121 Õiguskaitsevahendite eristamist käsitlevas arutluskäigus tuleb märkida, nagu hagejad oma repliigis kinnitasid, et kahju hüvitamise hagi on teisejärguline,

võrreldes tühistamis- ja tegevusetushagidega, mille hageja nende summade taotlemiseks samuti esitas ja mille vastuvõetamatuse Esimese Astme Kohus tuvastas (vt eespool punktid 80 ja 83).

- 122 Sellega seoses peab Esimese Astme Kohus sobivaks meenutada, et väljakujunenud kohtupraktika alusel kehtestati asutamislepingu artikli 178 ja artikli 215 teise lõigu alusel esitatud kahju hüvitamise hagi kui sõltumatu õiguskaitsevahend, millel on õiguskaitsevahendite süsteemis oma eriline ülesanne ja millele on kehtestatud teostamise tingimused, mis on töötatud välja selle spetsiifilist eesmärki arvestades. Sellega taotletakse üksnes hagejale ühenduse institutsiooni tekitatud kahju hüvitamist, mitte aga kindla meetme tühistamist või asjaomase ühenduse institutsiooni tegevusetuse tuvastamist. Selle hagi sõltumatusena ning asutamislepinguga kehtestatud õiguskaitsevahendite süsteemi tõhususega on seega vastuolus lugeda kahju hüvitamise hagi vastuvõetamatuks seetõttu, et see võib vähemalt hagejate suhtes viia tulemuseni, mis on võrreldav tühistamishagi või tegevusetushagiga. Kahju hüvitamise hagi võib lugeda menetluse kuritarvitamiseks vaid siis, kui kahju hüvitamise hagi tegelik eesmärk on hagejatele suunatud ja lõplikult jõustunud otsuse tagasivõtmine — nii et sellel on tühistamishagiga sama ese ja tagajärg (vt selles tähenduses Euroopa Kohtu 28. aprilli 1971. aasta otsus kohtuasjas 4/69: *Lütticke v. komisjon*, EKL 1971, lk 325, punkt 6; eespool viidatud kohtuotsus *Zuckerfabrik Schoeppenstedt v. nõukogu*, punktid 3–5; eespool viidatud kohtuotsus *Krohn v. komisjon*, punktid 26, 32 ja 33; ning eespool viidatud kohtuotsus *Interquell Stärke-Chemie v. nõukogu ja komisjon*, punkt 7, ja Esimese Astme Kohtu 24. septembri 1996. aasta otsus kohtuasjas T-491/93: *Richco v. komisjon*, EKL 1996, lk II-1131, punktid 64–66; vt samuti selles tähenduses Euroopa Inimõiguste Kohtu 16. aprilli 2002. aasta otsus SA *Dangeville v. Prantsusmaa*, avaldus nr 26677/97, *Recueil des arrêts et décisions*, 2002-III, punktid 47 ja 61).

- 123 Olukord ei ole selline käesolevas asjas, kuna komisjonil ei olnud pädevust võtta vastu kõnealust abi käsitlevat üksikakti, nagu see ilmneb eelnenud kaalutlustest (vt eespool punktid 70 ja 71).

- 124 Kõigi mainitud põhjuste tõttu ei saa käesolevat kahju hüvitamise hagi lugeda menetluse kuritarvitamiseks.

3. Vastutuse tuvastamise hagi aegumistähtaega käsitlev väide

— Esialgsed märkused

- 125 Euroopa Kohtu põhikirja artikli 46 kohaselt on ühenduse lepinguvälise vastutusega seotud hagide aegumistähtaeg viis aastat vastutuse aluseks olevast sündmusest. See aegumistähtaeg katkeb, kui Euroopa Kohtus algatatakse menetlus või kui enne sellist menetlust esitab kannatanud pool avalduse asjakohasele ühenduse institutsioonile, arvestades, et viimasel juhul katkeb tähtaeg üksnes siis, kui menetlus algatatakse Euroopa Kohtu kodukorra artiklis 46 viidatud artiklites märgitud tähtajal, st EÜ asutamislepingu artiklis 173 sätestatud kahe kuu jooksul või EÜ asutamislepingu artiklis 175 sätestatud nelja kuu jooksul (Esimese Astme Kohtu 18. septembri 1995. aasta otsus T-167/94: Nölle *v.* nõukogu ja komisjon, EKL 1995, lk II-2589, punkt 30 ja 31. jaanuari 2001. aasta otsus kohtuasjas T-76/94: Jansma *v.* nõukogu ja komisjon, EKL 2001, lk II-243, punkt 81).
- 126 Enne käesolevas asja aegumistähtaaja alguse kindlaksmääramist leiab Esimese Astme Kohus sobiva olevat kohe ära märkida, et igal juhul ja vastupidi hagejate väidetele ei katkenud see aegumistähtaeg nende 22. jaanuari 1996. aasta kirjaga AIMA-le ega nende 13. novembri 1996. aasta kirjaga komisjonile. Tegelikult on esiteks ilmne, et kumbki nendest kirjadest ei kujuta kahju hüvitamise taotlust komisjonile. Eeskätt 13. novembri 1996. aasta kirjas korraldi kaebust AIMA väidetavat nõuetevastast tõlgendust määruse nr 2499/82 kohta. Selles ei seata kahtluse alla nimetatud määruse nõuetekohasust ega üldisemalt komisjoni enda käitumist (vt eespool punkt 38).

- 127 Teiseks ei saa hagejad mingil juhul Euroopa Kohtu põhikirja artiklis 46 sätestatud aegumistähtaja katkemisel tugineda eespool märgitud kirjadele, kuna ühelegi nendest kirjadest ei järgnenud hagi esitamist Esimese Astme Kohtusse selles artiklis märgitud tähtaja jooksul (vt eespool punkt 125).
- 128 Nende esialgsete sedastuste järel tuleb kindlaks määrata, mis hetkest hakkas kulgema käesoleva kahju hüvitamise hagi aegumistähtaeg.

— Konkreetse kahju olemasolu

- 129 Euroopa Kohtu kodukorra artiklis 46 sätestatud aegumistähtaeg saab hakata kulgema üksnes siis, kui on täidetud kõik kahju hüvitamise kohustuse tingimused. Need tingimused käsitlevad ühenduse institutsioonide õigusvastast käitumist, kahju olemasolu ning selle käitumise ja kahju vahelise põhjusliku seose olemasolu (Euroopa Kohtu 27. jaanuari 1982. aasta otsus liidetud kohtuasjades 256/80, 257/80, 265/80, 267/80 ja 5/81: Birra Wührer jt v. nõukogu ja komisjon, EKL 1982, lk 85, punkt 10; Esimese Astme Kohtu 16. aprilli 1997. aasta otsus kohtuasjas T-20/94: Hartmann v. nõukogu ja komisjon, EKL 1997, lk II-595, punkt 107, ja eespool viidatud kohtuotsus Jansma v. nõukogu ja komisjon, punkt 76). Eespool märgitud konkreetse kahju olemasolu tingimus on täidetud, kui kahju on vahetu ja piisavalt kindlalt ootuspärane, kuigi selle suurust veel täpselt määratleda ei saa (Euroopa Kohtu 14. jaanuari 1987. aasta otsus kohtuasjas 281/84: Zuckerfabrik Bedburg v. nõukogu ja komisjon, EKL 1987, lk 49, punkt 14).
- 130 Sellega seoses tuleb meenutada, et sellistes olukordades nagu käesolevas asjas, kus ühenduse vastutus tuleneb õigustloovast aktist, hakkab aegumistähtaeg kulgema üksnes siis, kui selle akti kahju tekitavad tagajärjed on tekkinud, ja seega hetkest, kui huvitatud isikutele on tekkinud konkreetne kahju (eespool viidatud kohtuotsus Birra Wührer jt v. nõukogu ja komisjon, punkt 10).

- 131 Käesolevas asjas sedastab Esimese Astme Kohus seega, et aegumistähtaeg hakkab kulgema hetkest, kui hagejad kogesid ühenduse abi täieliku või osalise maksmata jätmise tagajärgi konkreetselt.
- 132 Hagejad ei vaidlusta seda, et määruse nr 2499/82 loogika kohaselt oleks DAI pidanud selle määruse artikli 9 lõike 1 alusel neile maksuma veini minimaalse ostuhinna hiljemalt 1983. aasta juuni lõpuks, nagu komisjon rõhutab. Selle sätte sõnastuse kohaselt oleks destilleerija pidanud hinna maksuma tootjale hiljemalt 90 päeva pärast veini jõudmist piiritusetehasesse. Käesolevas asjas on tõendatud, et viimased veinitarned toimusid 1983. aasta märtsis (vt eespool punkt 18).
- 133 Käesoleva vaidluse asjaolude juures ei saa hagejatele 1983. aasta juuni lõpus tekkinud kahju, mis tulenes minimaalse ostuhinna täielikust või osalisest maksmata jätmisest ettenähtud tähtjal, lugeda sellel kuupäeval konkreetseks, st vahetuks ja ootuspäraseks.
- 134 DAI taotles 22. juunil 1983 AIMA-lt kõnealuse ühenduse abi summa tasumist ettemakse korras ja seadis selleks otstarbeks selle asutuse nimele määruse nr 2499/82 artikli 11 alusel garantii. DAI ja poolte vahel ei ole vaidlust selles, et pärast selle ettemakse saamist 10. augustil 1983 tasus DAI osa sellest summast osale asjaomastest tootjatest, eeskätt osale hagejatest, nagu ilmneb nende vastusena Esimese Astme Kohtu küsimustele esitatud andmetest ja nagu DAI kinnitas eelnevalt Tribunale civile di Romas (vt eespool punktid 16, 19, 20, 25, 26 ja 43).

- 135 Lisaks algatas DAI 1984. aasta septembris menetluse Tribunale civile di Romas, tuvastamaks eeskätt, et garantii pidi tagama ostjatele minimaalse ostuhinna tasumise, kui destilleerija oma kohustusi ei täida. Need asjaomased tootjad, sh hagejad, astusid menetlusse DAI nõuete toetuseks. Need nõuded jäeti rahuldamata Tribunale civile di Roma 27. jaanuari 1989. aasta otsusega (vt eespool punktid 25, 26, 28 ja 30). Rooma apellatsioonikohus jättis 19. novembri 1991. aasta otsusega rahuldamata viiest hagejast nelja esitatud apellatsioonkaebuse selle otsuse peale, Itaalia kassatsioonikohus kinnitas apellatsioonikohtu otsust 28. novembri 1994. aasta otsusega.
- 136 Kahju konkreetsuse hindamiseks tuleb arvesse võtta need menetlused, mis käsitlevad täpselt garantii saatust. Vaatamata siseriiklike õiguskaitsevahendite ebatõhususele, mida Esimese Astme Kohus tuvastas (vt eespool punkt 118), tuleb tunnistada, et käesoleva juhtumi erakorraliste asjaolude juures oli ettevaatlikul ja mõistlikul ettevõtjal väga raske teadvustada seda, et ta ei pruugi siseriiklikus kohtus saada kõnealuse abi maksmist.
- 137 Käesolevas asjas tuleb märkida, et esiteks hagejate kirjavahetus AIMA-ga ja teiseks komisjonis ning Itaalia kohtutes toimunud menetlused näitavad, et hagejad panid AIMA neile kõnealuse abi maksmisest keeldumise esmajärjekorras määruse nr 2499/82 ebaõige kohaldamise süüks (vt eespool punktid 28, 35–38, 41 ja 42).
- 138 Sellega seoses tuleb märkida, et eespool mainitud AIMA keeldumine ei tuginenud määruse nr 2499/82 selgelt väljendatud sätetele, vaid pigem selles määruses asuvale lüngale, kuna selles ei nähtud artiklis 9 kehtestatud korra puhul ette mehhanismi, mis tagaks abi maksmise asjaomastele tootjatele destilleerija maksejõuetuse korral. Lisaks sõltub nimetatud määruse artikkel 11 destilleerijale abi ettemakse korras tasumine tingimusest, et destilleerija seab sekkumisasutuse kasuks garantii, mis vastab 110%-le abi summast. Neis tingimustes võisid huvitatud isikud õigustatult

mitte teada, et nendele tekkinud kahju allikas oli nimelt määruses nr 2499/82 esinev lünk, nii et neile ei hüvitatud seda kahju siseriiklikus kohtus, kuna tootjatele abi maksmiseks puudus õiguslik alus, nagu on eespool juba leitud (vt eespool punkt 118).

- 139 Lisaks tuleb sedastada, et hagejate poollepingulistest suhetes AIMA-ga võisid nad õiguspäraselt oodata, et siseriiklik kohus mõistab sellelt asutuselt välja minimaalses ostuhinnas sisalduva ühenduse abi, mida DAI ei olnud neile maksnud, nagu komisjon ka kohtuistungil märkis (vt eespool punkt 89).
- 140 Tegelikult on selge, et kõik hagejate ja DAI vahel sõlmitud lepingud, mida AIMA tunnustas, mainisid otsesõnu EAGGF-i toetuse summat, mis sisaldus määruses nr 2499/82 kehtestatud minimaalses ostuhinnas ja oli ära toodud lepingus, nagu ilmneb toimiku materjalidest.
- 141 Lisaks ei ole vaidlust selles, et hagejad täitsid kõik oma kohustused ja et eeldestilleerimine toimus eespool märgitud määruses kehtestatud tähtajal.
- 142 Lisaks on eeldestilleerimise ühe peamise eesmärgiga vastuolus see, et selle määruse artiklis 9 kehtestatud korras puudub mehhanism, mis tagaks ühenduse abi maksmise asjaomastele tootjatele eeskätt destilleerija pankroti korral. Eeldestilleerimisega soovitakse vältida mitte üksnes keskpärase kvaliteediga veini turustamist, vaid nagu ilmneb määruse nr 2144/82 kuuendast põhjendusest, parandada tootjate sissetulekuid, tagades neile teataval tingimustel lauaveini „garanteeritud miinimumhinna”. Lisaks tuli määruse nr 2499/82 üheteistkümnenda põhjenduse kohaselt ette näha, et tootjatele tasutakse garanteeritud miinimumhind üldiselt sellise aja jooksul, mis võimaldab neil sellest saada kaubandusliku müügi käigus saadava sissetulekuga

võrreldavat sissetulekut; neis tingimustes oli selle põhjenduse kohaselt vajalik tuua tasumisele tuleva abi maksmine piisavalt varaseks kuupäevaks, tagades samas sobiva garantiikorraga tehingute nõuetekohase toimumise.

- ¹⁴³ Selles kontekstis võis ettevaatlik ja mõistlik tootja mõistlikult oodata, et talle makstakse kõnealust abi. Eeskätt, kuna destilleerija seadis määruse nr 2499/82 artikli 11 alusel garantii, et tagada tehingu nõuetekohasust, võidi õiguspäraselt arvata, et destilleerija maksejõuetuse korral oleks olukord kontrolli all ettemakse korras destilleerijale eelnevalt tasutud abi osas, kuna tootjad olid täitnud kõik oma kohustused ning vein oli destilleeritud vastavalt selle määruse nõuetele.
- ¹⁴⁴ Määruse nr 2499/82 eespool mainitud lüngast tulenevat erakorralist olukorda lauaveini eeldestilleerimise valdkonnas kinnitab lisaks asjaolu, et nõukogu 20. juuli 1976. aasta määruse (EMÜ) nr 1931/76, millega kehtestatakse üldreeglid määruse (EMÜ) nr 816/70 artiklites 6b, 6c, 24a ja 24b sätestatud veini destilleerimistehingute kohta (EÜT L 211, lk 5), alusel maksis siseriiklik sekkumisamet ühenduse abi tootjatele otse. Kuigi nõukogu 5. veebruari 1979. aasta määrus (EMÜ) nr 343/79, millega kehtestati üldreeglid teatud veini destilleerimistehingute kohta (EÜT L 54, lk 64), mis asendas määrust nr 1931/76 alates 2. aprillist 1979, võimaldas liikmesriikidel sätestada, et tootjale maksab osa abist kas sekkumisasutus või destilleerija (sekkumisasutus hüvitab teisenä märgitud olukorras abisumma destilleerijale, kui esitati tõend, et kogu lepingus märgitud vein on destilleeritud), ei kehtestata sellega siiski käesolevas asjas kohaldatava määruse nr 2499/82 artiklis 9 sätestatuga võrreldavat korda. Määruse nr 343/79 artikli 4 lõikes 3 on sätestatud, et

kui nimetatud tõend on esitatud, tasub sekkumisamet tootjale tasumisele kuuluva abi ja lõikes 2 märgitud summa vahe. Vastupidi määruse nr 2499/82 artiklile 9 ei ole ühenduse abi määramine lõpuks sõltuv tõendist selle kohta, et destilleerija maksis abi tootjale ettenähtud tähtjal.

- 145 Kõigil nendel põhjustel ja võttes arvesse määrusega nr 2499/82 kehtestatud süsteemi keerukust ja esitatud erakorralisi asjaolusid, said hagejad alles garantiid puudutavate menetluste lõppedes Itaalia kohtutes teadlikuks sellest, et neile ei maksta garantii vahendusel kõnealust abi.
- 146 Kuigi käesolevas asjas kasseeris AIMA garantii sisse 1991. aasta veebruaris vastavalt Tribunale civile di Roma otsusele ja see kanti raamatupidamisse EAGGF-i kasuks (vt eespool punkt 40), tuvastas Itaalia kohus lõplikult selle garantii saaja määruse nr 2499/82 sätete alusel alles pärast Itaalia kassatsioonikohtu eespool märgitud 28. novembri 1994. aasta otsust. Sellega seoses ei võimalda komisjoni viidatud asjaolu, et Rooma apellatsioonikohus kuulutas apellatsiooniõiguse kaotatuks seetõttu, et DAI-le ei olnud apellatsioonkaebusest nõuetekohaselt teada antud, sedastada, et Tribunale di Roma eespool mainitud otsuses määrati lõplikult kindlaks garantii saaja, kuna apellatsioonkaebuse esitasid neli hagejat ja Assedile ja kuna need neli hagejat esitasid seejärel nõuetekohaselt kassatsioonkaebuse apellatsiooniastme otsuse peale (vt eespool punktid 31 ja 33 ja analoogia alusel kohtujurist Darmoni 18. juuni 1991. aasta ettepanek Euroopa Kohtu 8. aprilli 1992. aasta otsusele C-55/90: Cato v. komisjon, EKL 1992, lk I-2533, lk I-2545, punktid 25–27 ja tema 4. veebruari 1992. aasta ettepanek, lk I-2559, punkt 19). Sellest tuleneb, et hagejatele tekkinud kahju muutus konkreetseks alles 28. novembril 1994.
- 147 Neis tingimustes ei saa Euroopa Kohtu põhikirja artiklis 46 kehtestatud viieaastane aegumistähtaeg hakata kulgema enne seda viimast kuupäeva, seega ei saa käesolevat 1998. aastal esitatud tühistamishagi lugeda hilinenult esitatuks.

- 148 Sellest tuleneb, et hagi aegumist käsitlev väide tuleb tagasi lükata.
- 149 Lisaks tuleb täpsustada, et Itaalia kassatsioonikohtu 28. novembri 1994. aasta otsuse järel võis hagejatele tekkinud kahju lugeda konkreetseks, kuna siis näis see vahetu ja ootuspärane, kuigi selle summat ei ole endiselt võimalik kindlalt määratleda (vt eespool punktid 129 ja 130). Kuna hagejad kui põllumajandusühistud on eelistatud võlausaldajad — nagu ilmneb hagejate vastustest Esimese Astme Kohtu küsimustele, mida komisjon ei vaidlustanud —, ei olnud välistatud, et nad võiksid saada ühe osa nende rahuldamata nõuetest DAI suhtes tagasi pankrotimenetluse lõpus, mis eespool märgitud vastuste kohaselt lõppes aga alles 2000. aastal.
- 150 Kõigest eelnevast tuleneb, et kahju hüvitamise nõuded on vastuvõetavad.

Tühistamishagi põhjendatus

Poolte argumendid

- 151 Hagejad viitavad kahju hüvitamise nõude toetuseks määruse nr 2499/82 nõuete-vastasusele, kuna nende välja toodud lünk tõi esiteks kaasa tootjate erineva kohtlemise nende kodakondsuse alusel. See määrus rikub tõsiselt mittediskrimineerimise põhimõtet, mida väljendavad EÜ asutamislepingu artikkel 6 ja artikli 40 lõige 3 (nüüd ja olenevalt olukorrast muudetuna EÜ artikkel 12 ja artikli 34 lõike 2 teine lõik), kuna sellises olukorras nagu käsitlusel välistati ühenduse abi saajate

hulgast vaid need tootjad, kellele kohaldati artikli 9 korda. Sellest korrast tuleneb ka, et sama abi on suunatud tootjale, kui asjaomane liikmesriik valis sama määruse artiklis 10 märgitud korra, ning destilleerijale, kui liikmesriik valib selle määruse artiklis 9 märgitud korra — see on aga ilmses vastuolus selle määruse eesmärkidega. Teiseks väidavad hagejad, et kõnealuse abi tootjatele maksmise tagatise puudumine tõi käesolevas asjas kaasa ühenduse alusetu rikastumise.

- 152 Mis puudutab tekkinud kahju hindamist, siis märkisid hagejad oma hagiavalduses nende rahuldamata nõuete summa DAI suhtes, millele viidati juba Tribunale civile di Romas (vt eespool punkt 28) ja mida komisjon ei vaidlustanud. 10. veebruari 2004. aasta kohtuistungil täpsustasid nad vastuses Esimese Astme Kohtu küsimusele, et DAI pankrotimenetluse käigus 2000. aastal toimunud jagamise järel vastab nende väidetav kahju üksnes osale, mida pärast seda jagamist endiselt rahuldamata nõuetes DAI suhtes väljendas proportsionaalselt ühenduse abi (vt eespool punkt 44). Seda osa tuleb seega arvutada proportsionaalselt osaga, mida väljendas abi — mida mainitakse AIMA poolt tunnustatud lepingutes — sätestatud minimaalses ostuhinnas.
- 153 Komisjon väidab, et määruse nr 2499/82 artiklis 9 sätestatud ühenduse abi maksmise korra alusel olid destilleerijad abi otsesed saajad. Seevastu aga selle määruse artikli 10 alusel olid abi saajateks tootjad. See erisus, mis ei kujuta sugugi endast diskrimineerimist, vastab vajadusele võtta arvesse abi ettemakse ja abi tasumise tarvis liikmesriikide erinevaid halduskordasid, nagu nähtub selle määruse üheteistkümnendast põhjendusest.

Esimese Astme Kohtu hinnang

- 154 EÜ asutamislepingu artikli 215 teises lõigus sätestatud ühenduse lepinguväline vastutus institutsioonide tekitatud kahju eest saab tekkida vaid siis, kui esinevad samaaegselt järgmised tingimused: institutsioonidele süükspandava käitumise ebaseaduslikkus, kahju olemasolu ning väidetava ebaseadusliku käitumise ja osutatud kahju vahelise põhjusliku seose olemasolu (eespool viidatud kohtuotsus Ludwigshafener Walzmühle jt v. nõukogu ja komisjon, punkt 18 ja Esimese Astme Kohtu 9. detsembri 1997. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-195/94 ja T-202/94: Quiller ja Heusmann v. nõukogu ja komisjon, EKL 1997, lk II-2247, punkt 48).
- 155 Esimese tingimuse osas on kohtupraktika kohaselt nõutav, et tõendatud oleks üksikisikutele õigusi andva õigusnormi piisavalt selge rikkumine (Euroopa Kohtu 4. juuli 2000. aasta otsus kohtuasjas C-352/98 P: Bergaderm ja Goupil v. komisjon, EKL 2000, lk I-5291, punkt 42). Mis puudutab nõuet, mille kohaselt rikkumine peab olema piisavalt selge, siis selle tingimuse täidetust võimaldab järeldada asjaolu, et kõnealune ühenduse institutsioon peab olema ilmselgelt ja tõsiselt talle kuuluva kaalutusõiguse piire rikkunud. Kui institutsiooni kaalutusõiguse määra on vähene või peaaegu puudub, võib väikseimgi ühenduse õiguse rikkumine olla piisav, et rikkumine oleks piisavalt selge (Euroopa Kohtu 10. detsembri 2002. aasta otsus kohtuasjas C-312/00: komisjon v. Camar ja Tico, EKL 2002, lk I-11355, punkt 54, ja Esimese Astme Kohtu 12. juuli 2001. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-198/95, T-171/96, T-230/97, T-174/98 ja T-225/99: Comafria ja Dole Fresh Fruit Europe v. komisjon, EKL 2001, lk II-1975, punkt 134).
- 156 Käesolevas asjas väidavad hagejad sisuliselt, et määruse nr 2499/82 artiklites 9 ja 10 sätestatud kordade erinevus on diskrimineerivat laadi, kuna puudub tagatis, et asjaomastele tootjatele makstakse artikli 9 järgse korra alusel abi. Lisaks tõi asjaomase abi täielik või osaline hagejatele maksmata jätmine kaasa ühenduse alusetu rikastumise (vt eespool punkt 84).

- 157 Mis puudutab esiteks alusetu rikastumise keelu põhimõtte rikkumist käsitlevat väidet, siis tuleb rõhutada, et hagejad täitsid kõik oma kohustused ja et nende DAI-le tarnitud vein eeldestilleeriti määruses nr 2499/82 sätestatud tähtajal, nagu juba nenditud (vt eespool punkt 141). Seega saavutati täielikult selle määruse eeldestilleerimist käsitlevad eesmärgid.
- 158 Siiski ei saanud hagejad pärast DAI maksejõuetuks muutumist vastutasu osa eest, mis oli ette nähtud nende poollepingulistes suhetes AIMA-ga ja mis esines DAI-ga sõlmitud ja AIMA poolt tunnustatud lepingutes märgitud EAGGF-i abi summades, mida neile DAI vahendusel tuli maksta.
- 159 Neis tingimustes rikastus ühendus alusetult, kuna hagejatele ei makstud täielikult kõnealust abi, samas kui AIMA kasseeris sisse DAI seatud garantii — mille eesmärk oli tagada eeldestilleerimise nõuetekohasust ja saada ettemakse korras abi — ja kandis selle raamatupidamisse EAGGF-i nimele eelarveaastal 1991.
- 160 Alusetu rikastumise keeld on ühenduse õiguse üldpõhimõtte (Euroopa Kohtu 10. juuli 1990. aasta otsus kohtuasjas C-259/87: *Kreeka v. komisjon*, EKL 1990, lk I-2845, kokkuvõtlik avaldamine, punkt 26; Esimese Astme Kohtu 10. oktoobri 2001. aasta otsus kohtuasjas T-171/99: *Corus UK v. komisjon*, EKL 2001, lk II-2967, punkt 55, ja 3. aprilli 2003. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-44/01, T-119/01 ja T-126/01: *Vieira ja Vieira Argentina v. komisjon*, EKL 2003, lk II-1209, punkt 86).
- 161 Seega tuleb sedastada, et määruse nr 2499/82 artiklis 9 sätestatud abi kaudse tasumise kord on ilmselgelt vastuolus alusetu rikastumise keelu üldpõhimõttega, kuna selle korraga ei kaasnenud mingit mehhanismi, mis tagaks ühenduse abi

tasumise tootjatele destilleerija maksejõuetuse korral, kui kõik abi määramise tingimused olid täidetud.

- 162 Sellest tulenevalt rikub määrus nr 2499/82 piisavalt selgelt alusetu rikastumise keelu põhimõtet, mille eesmärk on üksikisikutele õigusi anda.
- 163 Mis puudutab teiseks mittediskrimineerimise põhimõtte rikkumist käsitlevat väidet, siis sedastab Esimese Astme Kohus kõigepealt, et määruse nr 2499/82 artiklis 8 sätestatud valik esiteks abi destilleerija vahendusel tootjatele maksmise (artikkel 9) ja teiseks abi sekkumisameti poolt otse tootjatele maksmise (artikkel 10) vahel oli põhimõtteliselt õigustatud vajadusega tagada veiniaasta 1982/1983 eeldestilleerimise täielik tõhusus terves ühenduses, võttes arvesse erinevate liikmesriikide halduskordade erinevust, nagu märgiti selle määruse üheteistkümnendas põhjenduses. Hagejad ei vaidlusta muuseas tootjatele abi kaudse maksmise korra põhimõttelist seaduslikkust.
- 164 Käesolevas asjas tuleb uurida, kas asjaomastes õigusnormides sätestatud abi kaudse maksmise kord ei toonud kaasa ühenduse tootjate diskrimineerimist, mis on keelatud asutamislepingu artikli 40 lõikes 3, kuna nende tõttu pandi määruse nr 2499/82 artiklis 9 märgitud korra valinud liikmesriigi tootjatele risk ühenduse abi maksmise kohta, samas kui selle määruse artiklis 10 märgitud korra valinud liikmesriigi tootjatel sellist riski ei olnud.

- 165 Vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale on asutamislepingu artikli 40 lõikes 3 märgitud diskrimineerimise keeld ühenduse üldpõhimõtete hulka kuuluva üldise võrdsuse põhimõtte konkreetseks väljenduseks. Selle põhimõtte kohaselt ei tohi sarnaseid olukordi kohelda erinevalt, välja arvatud, kui selline erinev kohtlemine on objektiivselt põhjendatud (Euroopa Kohtu 21. veebruari 1990. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-267/88–C-285/88: Wuidart jt, EKL 1990, lk I-435, punkt 13).
- 166 Mis puudutab selle keelu rakendamise kohtulikku kontrolli, tuleb siiski täpsustada, et ühenduse seadusandjal on ühise põllumajanduspoliitika valdkonnas lai kaalutusõigus, mis vastab talle EÜ asutamislepingu artiklitega 40 ja 43 (nüüd vastavalt EÜ artiklid 34 ja 37) antud poliitilistele ülesannetele (eespool viidatud kohtuotsus Wuidart jt, punkt 14).
- 167 Käesolevas asjas ilmneb nimetatud määruse eesmärgist, et vaatamata valitud abi maksmise korrale, oli abi mõeldud tootjatele (vt eespool punkt 142). Kuigi määruse nr 2499/82 artikli 9 lõike 2 alusel pidi sekkumisamet abi maksma destilleerijale, sõltus see maksmine siiski sellest, kas destilleerija oli sama artikli lõikes 1 märgitud tähtjal tasunud tootjale minimaalse ostuhinna, mis hõlmas abisummat. Selle korra alusel oli destilleerija tagatud minimaalses ostuhinnas sisalduva ühenduse abi maksmise vahendaja.
- 168 Neil asjaoludel leiab Esimese Astme Kohus, et määruse nr 2499/82 artiklis 9 märgitud korra alusel asjaomastele tootjatele ühenduse abi maksmise tagatise puudumine eeskätt destilleerija pankroti korral ei kuulu tavapäraste kaubandusriiskide hulka, mis kaasnevad selliste tarnelepingute täitmisega, nagu sõlmiti käesolevas asjas destilleerijate ja tootjate vahel, ja eeskätt riski hulka, et kokkulepitud hinda ei maksta, kui ostja on maksejõuetu.

- 169 Sellega seoses tuleb märkida, et arvestades õiguslikku raamistikku, milles asuvad määruse nr 2499/82 artiklites 1, 3 ja 4 märgitud lepingud destilleerijate ja tootjate vahel, ei tule neid lepinguid lugeda tavalisteks kaubanduslepinguteks, kuna nendes sätestatud hind hõlmas ühenduse tavalisteks kaubanduslepinguteks, kuna nendes sätestatud hind hõlmas ühenduse tavalisteks kaubanduslepinguteks, kuna nendes „tagatiste” osakonna abi andmine kindlale ettevõtjate kategooriale määruses täpsustatud kindlatel tingimustel, siis on määruses nr 2499/82 põhimõtteliselt välistatud abi maksmise igasugune majanduslik või kaubanduslik juhuslikkus niipea, kui need abi määramise tingimused on täidetud.
- 170 Selles kontekstis kinnitab tootjate ja destilleerijate vahel sõlmitud ja sekkumisameti poolt tunnustatud lepingutes mainitud minimaalses ostuhinnas sisalduva ühenduse abi summa otsene märkimine seda, et põhimõtteliselt ei olnud riski, et abi summale vastavat osa hinnast ei maksta. Seevastu tuleb rõhutada, et ühenduse abiga hõlmamata osa minimaalsest ostuhinnast puudutas endiselt igasuguse kaubandusliku lepinguga kaasneva riski oht.
- 171 Kuna aga praktikas puudub määruse artiklis 9 sätestatud korra alusel tootjatele abi maksmise tagamise süsteem eeskätt destilleerija pankroti korral, siis jääb ühenduse abi tegelik maksmine tootjatele sõltuvaks täiesti kaubanduslikku laadi juhustest, mis võivad rikkuda abi määramise tingimusi.
- 172 Asjaolu, et destilleerimisabi kord oli üles ehitatud nii, et selleks ette nähtud ühenduse rahalised vahendid võisid kaduma minna vahepealses kaubandussuhtes enne saajani jõudmist, on ilmselgelt vastuolus selle korra eesmärgiga ja selle avaliku laadiga. Kuigi ettemakse korras abi tasumiseks ette nähtud garantii võis olenevalt olukorrast kaitsta ühenduse finantshuve, rikkus see kord sellistes tingimustes nagu käesolevas asjas ilmselgelt ühte oma eesmärki, mis oli asjaomaste tootjate sissetulekute parandamine. Sellega seoses tuleb märkida, et seda hinnangut ei mõjuta komisjoni argument, mille kohaselt on ühise põllumajanduspoliitika raames normaalne, et abi juriidiline saaja asub abi majanduslikust saajast ehk põlluma-

jandustootjast tootmisahelas hilisemal kohal, kuna määruse artiklites 9 ja 10 sätestatud menetluste valik ei olnud mingil juhul mõeldud selleks, et liikmesriigid saaksid oma äranägemise järgi valida abi saajat, vaid oli üksnes mõeldud selleks, et nad saaksid kergemini kohandada selle korra rakendamist oma halduskorraga (määruse nr 2499/82 üheteistkümnnes põhjendus).

- 173 Seetõttu tuleb sedastada, et see määruse nr 2499/82 lünk tõi liikmesriigiti kaasa erineva kohtlemise ühenduse abi asjaomastele tootjatele tasumise tagatise osas, kuigi kohaldatavate ühenduse õigusnormide alusel oli neil põhimõtteliselt õigus seda abi saada.
- 174 Selline erinevus on mittediskrimineerimise põhimõttega kooskõlas aga üksnes siis, kui kõnealuste olukordade erinevus seda objektiivselt õigustab. Tuleb aga sedastada, et olukord ei ole selline käesolevas asjas. Eeskätt, kuivõrd etteheidetud erinev kohtlemine ei ole seotud eeldestilleerimiseks antava abi määramise tingimustega, vaid üksnes selle abi määramise halduskorraga, siis ei saa seda selgitada erinevustega veinitootjate olukordades ega ka üldisemalt liikmesriikide veinisektorites.
- 175 Lisaks, vastupidi komisjoni väidetele ei õigusta seda erinevat kohtlemist ka praktilised kaalutlused, mis on seotud vajadusega võtta arvesse erinevate liikmesriikide erinevaid halduskordasid. Määruse nr 2499/82 artiklis 9 sätestatud abi maksmise tootjatele destilleerijate vahendusel võis vabalt seostada mehhanismiga, mis tagab abi maksmise tootjatele destilleerija maksejõuetuse korral, ilma et selle korra tõhusust vähendataks. Seega pidi komisjon aegsasti vastu võtma meetmed, mida ta luges kõige sobivamaks, et parandada seda lünka eespool mainitud määruses. Sellega seoses ei ole ei asjakohane ega ka põhjendatud komisjoni argument, et erinevat kohtlemist õigustas asjaolu, et määruse nr 2499/82 artiklis 10

sätetatud abi maksmise kord kehtestas asjaomastele tootjatele rohkem halduslikke piiranguid kui selle määruse artiklis 9 sätestatud kord. Hagejate etteheited ei käsitle destilleerija vahendusel tootjatele abi maksmise põhimõtet, vaid selle süsteemi lünklikku laadi, kuna sellega ei tagata abi maksmine selle abi tegelikele saajatele destilleerija maksejõuetuse korral. See tagatise puudumine võis asjassepuutumatul põhjustel võtta asjaomastelt tootjatelt abi, millele neil oli õigus, ja sellel ei ole seega midagi ühist tõendeid puudutavate lihtsate tingimustega, mis määruse nr 2499/82 artikli 10 kohaselt tuleb täita, et sekkumisamet abi otse tootjatele maksaks. Mis aga puudutab Esimese Astme Kohtu kirjalikele küsimustele antud komisjoni vastuses sisalduvat argumenti, mille kohaselt oli asjaomastel tootjatel ka määruse nr 2499/82 artiklis 10 sätestatud korra alusel risk ühenduse abi mitte saada, kui destilleerija ei täida oma kohustust ettenähtud tähtajal vein destilleerida, siis tuleb märkida, et esiteks oli selline risk kõigil tootjatel, sõltumata sellest, millise valiku asjaomane liikmesriik tegi, ja teiseks ei ole sellel mingit seost destilleerija maksejõuetuse riskiga, mis ainsana on käesolevas juhtumis käsitlel, kuna vaidlust ei ole selles, et hagejate tarnitud vein destilleeriti ettenähtud tähtajal.

¹⁷⁶ Kuna komisjon ei lisanud määruse nr 2499/82 artiklis 9 ette nähtud abi maksmise korrale mehhanismi, mis tagaks abi maksmise asjaomastele tootjatele destilleerija maksejõuetuse korral, siis on komisjon ilmselgelt ja tõsiselt rikkunud oma kaalutusõiguse piire. Sellest tuleneb, et määrus nr 2499/82 rikub piisavalt selgelt mittediskrimineerimise põhimõtet, mille eesmärk on üksikisikutele õigusi anda (eespool viidatud kohtuotsus Dumortier jt v. nõukogu, punkt 11).

¹⁷⁷ Lisaks tuleb tagasi lükata komisjoni väide, et hagejad ei tõendanud põhjusliku seose olemasolu hagejatele abi täielikust või osalisest maksmata jätmistest tekkinud kahju ja selle institutsiooni käitumise vahel, kuna nad ei tõendanud põhjusliku seose

olemasolu DAI poolt abi maksmata jätmise — mis on komisjoni arvates kahju tekitav sündmus — ja selle institutsiooni käitumise vahel. Sellega seoses piisab meenutamisest, et hagejad väidavad õigustatult, et komisjon ei vaidle vastu sellele, et nende kahju tekkis sellest, et nimetatud institutsioon ei lisanud mehhanismi, millega määruse nr 2499/82 artiklis 9 märgitud korra raames tagataks abi maksmine asjaomastele tootjatele destilleerija maksejõuetuse korral (vt eespool punktid 111 ja 112). Tegelikult tuleneb DAI pankroti järel asjaomase abi täielik või osaline hagejatele maksmata jätmise otseselt määruse nr 2499/82 sellest lüngast. Sellest tuleneb, et põhjuslik seos selle kahju ja komisjonile etteheidetud käitumise vahel on selgelt tõendatud.

- 178 Eeltoodut arvestades tuleb järeldada, et on täidetud ühenduse vastutuse tekkimise tingimused, mis on seotud süükspandava käitumise ebaseaduslikkuse, kahju olemasolu ning väidetava ebaseadusliku käitumise ja osutatud kahju vahelise põhjusliku seose olemasoluga.
- 179 Kuna poolte argumente silmas pidades ei ole hagejatele tekkinud kahju summat menetluse käesolevas järgus võimalik kindlaks määrata, tuleb vaheotsusega leida, et komisjon peab hüvitama hagejatele kahju, mis sellest, et hagejatele ei makstud täielikult või osaliselt ühenduse abile vastavat osa, millele neil oli õigus määruse nr 2499/82 alusel, nende rahuldamata nõuete summast DAI suhtes.
- 180 Esimese Astme Kohus kutsub seega pooli üles jõudma käesoleva kohtuotsuse alusel kokkuleppele tekkinud kahju hüvitamises nelja kuu jooksul käesoleva otsuse kuulutamisest. Kui kokkuleppele ei jõuta, esitavad pooled Esimese Astme Kohtule selle tähtaja jooksul oma nõuete summad.

Kohtukulud

181 Eelnevat silmas pidades tehakse otsus kohtukulude jaotuse kohta hiljem.

Esitatud põhjendustest lähtudes

ESIMESE ASTME KOHUS (teine koda)

otsustab:

- 1. Komisjon peab hüvitama hagejatele kahju, mis tekkis pärast Distilleria Agricola Industriale de Terralba pankrotti, kuna määruse (EMÜ) nr 2499/82 veiniaasta 1982/1983 eeldestilleerimist käsitlevate sätete kehtestamise kohta artikli 9 alusel kehtestatud korra alusel ei nähtud ette mehhanismi, mis tagaks asjaomastele tootjatele selles määruses sätestatud ühenduse abi maksmise.**
- 2. Pooled esitavad Esimese Astme Kohtule nelja kuu jooksul käesoleva kohtuotsuse kuulutamisest kahju hüvitamiseks kokku lepitud summa.**

3. Kui kokkuleppele ei jõuta, teatavad nad Esimese Astme Kohtule sama tähtaja jooksul oma nõuete summad.

Pirrung

Meij

Forwood

Kuulutatud avalikul kohtuistungil Luxembourgis 23. novembril 2004.

Kohtusekretär

Koja esimees

H. Jung

J. Pirrung

Sisukord

Õiguslik raamistik	II - 4000
Vaidluse aluseks olevad asjaolud	II - 4005
Menetlus ja poolte nõuded	II - 4016
Õiguslik käsitlus	II - 4019
A — Tühistamis- ja tegevusetushagide vastuvõetavus	II - 4019
Poolte argumendid	II - 4019
Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 4021
Tühistamishagi vastuvõetavus	II - 4021
Tegevusetushagi vastuvõetavus	II - 4026
B — Kahju hüvitamise hagi ning asjaomane taotlus alusetu rikastumise teel saadu tagastamiseks	II - 4027
Alusetu rikastumise teel saadu tagastamise taotluse vastuvõetavus	II - 4027
Kahju hüvitamise hagi vastuvõetavus	II - 4028
Poolte argumendid	II - 4028
Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 4032
1. Ühendusele etteheidetud tegevuse süüksarvamatus käsitlev väide	II - 4033
2. Tõhusate siseste õiguskaitsevahendite olemasolu käsitlev väide	II - 4036
3. Vastutuse tuvastamise hagi aegumistähtaega käsitlev väide	II - 4040
— Esialgsed märkused	II - 4040
— Konkreetse kahju olemasolu	II - 4041
Tühistamishagi põhjendatus	II - 4047
Poolte argumendid	II - 4047
Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 4049
Kohtukulud	II - 4057